

Hallituksen esitys laiksi poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki poliisin, tullin, ja rajavartiolaitoksen (myöhemmin PTR-viranomaiset) yhteistoiminnasta. Esityksen mukaan lain tasolla säädettäisiin niistä keskeisistä asioista, joista säädetään nykyisessä asetuksessa poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta sekä muista lakitasoista sääntelyä edellyttävistä PTR-viranomaisten yhteistoimintaa koskevista asioista.

Tavoitteena on, että laista saisi kokonais kuvan PTR-viranomaisten yhteistoiminnasta rikostorjunnassa, valvontatoiminnassa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Ehdotettu lainsäädäntö muodostaisi myös selkeän oikeudellisen pohjan PTR-viranomaisten yhteistyölle.

Lailla ei muutettaisi PTR-viranomaisten päävastuualueita, mutta sillä parannettaisiin viranomaisten yhteistoimintaa erityisesti rikostorjunnassa sekä lisättäisiin viranomaisten mahdollisuuksia tietyissä tilanteissa suorittaa toiselle PTR-viranomaiselle kuuluvia rikostorjuntatehtäviä tämän puolesta. Lailla ei annettaisi viranomaisille uusia toimivaltuuksia muutoin kuin yhteistoimintaan sisältyvään tiedonhankinta-, tutkinta- ja rikostiedustelu-yhteistyöhön liittyen. Toimittaessa muutoin toisen PTR-viranomaisen puolesta tämän toimialueella viranomaiskohtaiset toimivaltuudet eivät laajenisi.

Ehdotuksessa esitetään säädettäväksi keskeisistä uusista yhteistyömuodoista kuten yhteisistä rikostiedustelu- ja rikosanalyysitoiminnoista sekä siitä, millä tavoin ja mitä toimivaltuuksia käyttäen PTR-viranomaiset voivat yhdessä torjua rikoksia. Lain tasolla olisi tarve säätää PTR-viranomaisten keskinäisestä tietojen vaihtamisesta, tallentamisesta ja käsittelemisestä sekä siitä, minkälaisia yhteisiä tietokantoja PTR-viranomaisilla voisi olla. Ehdotukseen sisältyvät myös niin kutsuttua valvottua läpilaskua koskevat menettelylliset säännökset.

Laissa säädettäisiin myös henkilöstön, välineistön ja tilojen käyttöön liittyvästä yhteistoiminnasta sekä PTR-yhteistoiminnasta aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta.

Samalla rajavartiolain ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain päällekkäiset säännökset kumottaisiin ja lakien sananmuotoja yhdenmukaistettaisiin ehdotetun lain kanssa. Ennen tullilain kokonaisuudistusta ehdotetaan tullilakiin lisättäväksi säännökset tilapäisestä analyysirekisteristä sekä rikostorjuntatoimenpiteen siirtämisestä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan ensi tilassa.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 Johdanto.....	4
PTR-yhteistoiminnan tarkoitus.....	5
PTR-yhteistoiminnan organisointi.....	5
Toimintaympäristön muutokset.....	5
Lakitasoisen sääntelyn tarve.....	7
2 Nykytila.....	8
2.1 Lainsäädäntö.....	8
Nykyinen säädöstaso.....	8
PTR-viranomaisten tehtävät.....	8
Yhteistoiminta toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueella.....	9
Ilmoitusten tekeminen ja toimenpiteistä sopiminen PTR-viranomaisen yhteisellä tehtäväalueella.....	9
Menettely valvotun läpilaskun toteuttamisessa.....	10
PTR-rikostiedusteluyksiköt ja tietojen käsittely niissä.....	10
PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät.....	11
PTR-viranomaisten yhteinen valvontatoiminta ja kansainvälinen yhteistoiminta ..	11
Välineistön, tilojen ja henkilöstön tilapäinen luovuttaminen toisen PTR-viranomaisen käyttöön.....	11
Kustannusten korvaaminen.....	11
PTR-viranomaisten oikeus sopia tarkemmin keskinäisellä sopimuksellaan yhteistoiminnasta.....	11
2.2 Käytäntö.....	12
Yhteistoiminta toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueella.....	12
Ilmoitusten tekeminen ja toimenpiteistä sopiminen PTR-viranomaisen yhteisellä tehtäväalueella.....	12
Menettely valvotun läpilaskun toteuttamisessa.....	13
PTR-rikostiedusteluyksiköt ja tietojen käsittely niissä.....	13
PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät.....	14
PTR-viranomaisten yhteinen valvontatoiminta ja kansainvälinen yhteistoiminta ..	14
Välineistön, tilojen ja henkilöstön tilapäinen luovuttaminen toisen PTR-viranomaisen käyttöön.....	14
Kustannusten korvaaminen.....	15
PTR-viranomaisten oikeus sopia tarkemmin yhteistoiminnasta.....	15
2.3 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	15
2.4 Nykytilan arviointi.....	16
Ilmoitusten tekeminen ja toimenpiteistä sopiminen PTR-viranomaisten yhteisellä tehtäväalueella.....	17
PTR-rikostiedusteluyksiköt ja tietojen käsittely niissä.....	18
PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät.....	18
Kustannusten korvaaminen.....	19
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	19

3.1	Tavoitteet.....	19
3.2	Keskeiset ehdotukset	19
4	Esityksen vaikutukset	20
4.1	Taloudelliset vaikutukset.....	20
4.2	Vaikutukset viranomaisten toimintaan	21
4.3	Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	21
5	Asian valmistelu	21
5.1	Valmisteluvaiheet ja –aineisto.....	21
5.2	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	22
	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	22
1	Lakiehdotusten perustelut.....	22
1.1	Laki poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta.....	22
1.2	Rajavartiolaitaki	30
1.3	Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettu laki	31
1.4	Tullilaki	31
1.5	Poliisilaki.....	33
2	Tarkemmat säännökset ja määräykset	33
3	Voimaantulo	34
4	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	34
	LAKIEHDOTUKSET	35
	1. Laki poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta.....	35
	2. Laki rajavartiolaiton muuttamisesta	39
	3. Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 §:n muuttamisesta	41
	4. Laki tullilain muuttamisesta	42
	5. Laki poliisilain 54 §:n muuttamisesta.....	43
	LIITE	44
	RINNAKKAISTEKSTIT	44
	2. Laki rajavartiolaiton muuttamisesta	44
	3. Laki henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 §:n muuttamisesta	48
	4. Laki tullilain muuttamisesta	49
	5. Laki poliisilain 54 §:n muuttamisesta.....	51

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Suomen poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitosviranomaisten yhteistyöllä on pitkä historia. Yhteistyö on läpi historian perustunut mainittuja viranomaisia koskevissa säädöksissä oleviin osin päällekkäisiin tehtäviin.

Varsinaista PTR-yhteistyötä koskeva ensimmäinen säädös oli vuonna 1927 annettu valtioneuvoston päätös (177/1927), joka koski tulli- ja poliisiviranomaisten yhteistoimintaa sekä velvollisuutta antaa toisilleen virka-apua. Tavoitteena oli salakuljetusrikollisuuden torjunta sekä salakuljettajien ja tullikaivaltajien kiinnisaaminen.

Vuonna 1949 annettiin asetus (750/1949) tulli-, rajavartiolaitos- ja poliisiviranomaisten yhteistoiminnasta tullivalvontatehtävissä. Asetuksella kumottiin vuoden 1927 päätös. Asetuksessa täsmennettiin viranomaisten keskinäistä tehtäväjakoja ja tiedonkulkua. Muutoinkin viranomaiset tiivistivät yhteistyötään erityisesti tullirikosten torjunnassa. Tämä asetus oli voimassa lähes kolmekymmentä vuotta.

Asetus poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitosviranomaisten yhteistoiminnasta (1051/1978) annettiin vuonna 1978. Asetus velvoitti PTR-viranomaisia suorittamaan yhteistoimintaa tai toistensa lukuun valvontatehtäviä. Asetuksen nojalla annettiin PTR-viranomaisten yleissuunnitelma yhteistoiminnasta vuonna 1979. Yleissuunnitelma uudistettiin vuonna 1991 ja sen perusteella laadittiin PTR-viranomaisten keskinäiset valtakunnalliset sopimukset yhteistoiminnan järjestelyistä. Yhteistoimintasopimukset uudistettiin 1999–2001.

Nykyisin voimassa oleva poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitosviranomaisten yhteistoiminnasta annettu valtioneuvoston asetus (257/2001) (jäljempänä PTR-asetus) annettiin vuonna 2001. Asetuksen tarkoituksena on edistää PTR-viranomaisten yhteistoimintaa siten, että kyseisille viranomaisille säädetyt, samaan päämäärään liittyvät toimialakohtaiset ja rinnakkaiset tehtävät tulevat hoidetuiksi tarkoituksenmukaisesti, taloudellisesti ja joustavas-

ti. Yhteistoiminnan kohteina ovat asetuksen 2 §:n mukaan erityisesti rikosten estäminen, paljastaminen ja selvittäminen, tavaroiden maahantuonnin ja maastaviennin laillisuuden valvonta, henkilöiden maahantulon ja maastalähdön sekä ulkomaalaisten maassaolon laillisuuden valvonta sekä PTR-viranomaisten kansainväliseen toimintaan liittyvät yhteiset tehtävät. Asetuksella on säädetty myös muun muassa yhteistoimintaelimistä, yhteistoiminnan muodoista ja kustannusten jakamisesta. Asetukseen sisältyy säännös myös sisäraajatarkastusten palauttamiseen liittyvästä yhteistoimintamenettelystä.

Rajavartiolaitoksen virkamiehet saivat jo vuonna 1919 oikeuden pidättämiseen sekä etsintöjen ja takavarikkojen tekemiseen. Suojeluskuntien sekä tulli- ja poliisiviranomaisten tuli pyynnöstä antaa rajakomendanteille virka-apua. Merivartiolaitoksen tehtävänä oli vuonna 1930 siitä annetun lain (151/1930) ja asetuksen (196/1930) mukaan ylläpitää järjestystä ja turvallisuutta valtakunnan merirajalla sen valvottavaksi määrättyillä alueilla ja Laatokalla. Merivartiolaitoksen tuli muun muassa estää luvaton tavaroiden kuljetus ja rajan ylittäminen sekä valvoa purjehdusta ja alusten tullivalvontaa koskevien säännösten noudattamista, huolehtia tulliselvityksestä sekä poliisivalvonnasta toiminta-alueellaan. Merivartiomiehellä oli tehtävissään soveltuvin osin tullimiehen ja poliisimiehen valtuudet. Merivartiolaitos suoritti myös tullirikosten tutkintaa.

Vuonna 1975 rajavartiolaitoksesta säädetyssä lain (5/1975) mukaan rajavartiolaitokselle kuului valtakunnan rajojen läheisyyteen keskeytyviä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen kuuluvia tehtäviä sekä tullivalvontaa merellä ja maarajoilla ja niillä rajanylityspaikoilla, joilla tullilaitos ei ollut järjestänyt riittävää tullivalvontaa. Vuonna 1998 rajavartiolaitoksesta annettuun lakiin (320/1999) sisältyi säännöksiä sekä poliisietä tullitehtävistä.

Tullirikosten erityisasema periytyy Ruotsin vallan ajoilta. Suomessa ja Ruotsissa noudatettiin tuolloin yhteisiä tullisäännöksiä. Tullirikostorjuntaa pyrittiin jo 1500 luvulla tehostamaan erityisten ratsastavien vartioiden perustamisella ja ilmiantajille maksettavilla takavarikkopalkkioilla. Tullirikosten erityisasema ilmeni myös muun muassa siinä, että salakuljetus- ja muita tullirikosjuttuja käsiteltiin erityistuomioistuimissa, joita olivat esimerkiksi meritulli- ja rajatullioikeudet.

Autonomian ajan Suomella oli oma Venäjältä erillinen tullilaitoksensa, jonka päätehtävänä oli tullivalvonnan huolellinen hoitaminen sekä salakuljetusten ja tullinkavallusten ehkäiseminen. Koska Suomessa ja emämaassa oli voimassa erilaiset tullitaksat, oli Venäjän ja autonomisen Suomen välillä tulliraja, jota myös vartioitiin.

Erityinen tullisyyttäjäjärjestelmä oli voimassa pitkälle itsenäisyyden ajalle, kunnes siitä ilmenneiden ongelmien vuoksi vuonna 1972 luovuttiin.

Merialueen tullivalvonta oli tullilaitoksen keskeisiä tehtäviä vuoteen 1930 saakka, jolloin se siirrettiin vasta perustetulle merivartiolaitolaitokselle. Sen jälkeen Tulli keskittyi venetoiminnassaan rannikkoalueiden valvontaan.

PTR-yhteistoiminnan tarkoitus

Suomessa poliisi-, tulli- ja rajavirtioviranomaisia koskevan sääntelyn tarkoituksena on edistää poliisin, tullilaitoksen ja rajavirtiolaitoksen yhteistoimintaa siten, että niille säädetty, samaan päämäärään liittyvät toimialakohtaiset ja rinnakkaiset tehtävät tulevat hoitetuiksi tarkoituksenmukaisesti, taloudellisesti ja joustavasti.

Yhteistoiminnan kohteina ovat erityisesti rikosten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen, tavaroiden maahantuonnin ja maastaviennin laillisuuden valvonta, henkilöiden maahantulon ja maastalähdön sekä ulkomaalaisten maassaolon laillisuuden valvonta sekä PTR-viranomaisten kansainväliseen yhteistoimintaan liittyvät yhteiset tehtävät. PTR-yhteistoiminnan keskeinen tavoite on rajat ylittävän vakavan rikollisuuden torjunta.

PTR-yhteistoiminnan organisointi

PTR-yhteistoiminta on organisoitu PTR-asetuksessa kolmitasoiseksi. Valtakunnan tasolla toimii valtakunnallinen PTR-johtoryhmä, jossa jäseninä ovat poliisiylijohtaja, tullihallituksen pääjohtaja ja rajavirtiolaitoksen päällikkö sekä näiden määräämät muut jäsenet. Johtoryhmä päättää toimintalinjauksista. Alueellisella tasolla on alueelliset johtoryhmät eli PTR-piirit. Alueellisissa johtoryhmissä jäseninä ovat läänipoliisijohtaja, tullipiirin päällikkö, merivirtioiston komentaja tai rajavirtioiston komentaja sekä näiden määräämät tai kutsumat muut jäsenet. Alueellisissa johtoryhmissä laaditaan alueelliset suunnitelmat. Paikallisella tasolla on PTR-yhteistoimintaryhmät, joissa suunnitelmat toteutetaan.

PTR-viranomaisten yhteisten rikostiedusteluyksiköiden perustaminen on käynnistetty vuoden 2004 aikana PTR-viranomaisten yhteistoimintasopimuksilla ja kunkin PTR-viranomaisen hallinnollisilla määräyksillä. Valtakunnallinen PTR-rikostiedustelukeskus toimii keskusrikospoliisin yhteydessä Vantaalla. Alueelliset PTR-rikostiedusteluryhmät toimivat kussakin läänissä. Lisäksi tällä hetkellä toimii kolme paikallista PTR-rikostiedustelupistettä. PTR-rikostiedusteluyksiköissä toimii kaikkien PTR-viranomaisten edustajia. PTR-rikostiedustelutoiminnot tuottavat analysoitua reaaliaikaista rikostiedustelutietoa vakavan rikollisuuden kohdetorjuntamenettelyn ja siihen liittyvän yhteisen rikostutkimuksen tueksi sekä yhteisen vakavan rikollisuuden tilannekuvan muodostamiseksi.

Toimintaympäristön muutokset

Tiivistyvä länsieurooppalainen integraatiokehitys, neuvostojärjestelmän sortuminen 1980—1990-luvun vaihteessa ja näitä seurannut toimintaympäristön voimakas kansainvälistyminen nosti PTR-yhteistyön kehittämisen erityisesti poliisitoiminnan kannalta ensiarvoisen tärkeään asemaan. Ihmisten, pääoman ja palvelujen vapaan liikkumisen helpottuminen ja laajentuminen kattamaan entistä laajempia alueita ja toimijoita on tarjonnut uudenlaista toimintaympäristöä kan-

sainväliselle ja järjestäytyneelle rikollisuudelle ja asettanut uusia ja yhä vaativampia haasteita eri lainvalvontaviranomaisten keskinäiselle kansalliselle yhteistyölle ja tiedonvaihdolle. Rikostorjunnan haasteita kasvatti entisestään Suomen liittyminen Euroopan unioniin ja sittemmin Schengen-alueeseen, mikä teki Suomen itärajasta EU:n ja Schengen-alueen ulkorajan. Rikostorjunnan keskeinen tavoite, kansainvälisen, vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden leviämisen ehkäiseminen, edellytti eri viranomaisten rikostorjuntatoimenpiteiden entistä tehokkaampaa yhteensovittamista ja ajantasaiseen tilannekuvaan perustuvaa kohdistamista. Tämä oli saavutettavissa kehittämällä rikostiedustelu-yhteistyötä ja tehostamalla entisestään viranomaisten keskinäistä tiedonvaihtoa.

PTR-yhteistyöhön osallistuvien viranomaisten kansainväliset ja keskinäiset kansalliset yhteistyöjärjestelyt tarjosivat hedelmällisen pohjan toimivien käytäntöjen luomiseen rajat ylittävän rikollisuuden seurannan ja torjunnan tarpeisiin. Käytännön rikostiedusteluyhteistyö sai tuekseen valtakunnallisen rikostiedustelurakenteen vuoden 2004 alusta, kun PTR-viranomaisten yhteisten PTR-rikostiedustelukeskusten ja alueellisten PTR-rikostiedusteluryhmien toiminta käynnistyi. Valtakunnallinen PTR-rikostiedusteluorganisaatio huolehtii PTR-viranomaisten hankkiman rikostiedustelutiedon kokoamisesta ja analysoimisesta yhteisesti koko rikostorjunnan tarpeisiin alueellisesti ja valtakunnallisesti.

Talouden globalisaatio saa aikaan sen, että toimintoja hajautetaan eri valtioihin aina sen mukaan, missä tietty toiminto on järjestettävissä tehokkaimmin. Tämä lisää tavara-, henkilö- ja rahaliikennettä sekä ulkomaisten yritysten määrää Suomessa. Toimintojen hajauttamisen tarkoituksena saattaa olla myös yksinomaan kansallisen lain säännösten kiertäminen tai rikoshyödyn rahanpesuun liittyvä järjestely. Toisaalta tuotannon tekninen innovointi ja tuotekehitys pysyivät Suomessa, jolloin aineettoman pääoman suojaamisen merkitys kasvaa.

Liiketoiminta ja rajaliikenne Suomen ja Venäjän välillä jatkuu vilkkaana. Kasvavaan henkilö-, tavara- ja rahaliikenteeseen liittyy kohonnut riski rikollisuudesta. Suomen Ve-

näjän-kaupassa suurimittaiseen, viranomaisilta osittain salattavaan liiketoimintaan liittyvä kaksoislaskutus on merkittävä harmaan talouden ilmentymä. Taloudellisen yhteistyön, kaupan ja turismin lisääntyminen Venäjän kanssa edellyttävät joustavia rajamuodollisuuksia ja samanaikaisesti kykyä aikaisempaa tehokkaammin torjua rikollisuutta rajalla sekä vaihtaa turvallisuustilanteeseen liittyviä tietoja kansallisesti ja kansainvälisesti. Viron ja Venäjän rikollisryhmillä on toimivat kansainväliset yhteistyöverkostot sekä EU:n alueella että muualla maailmassa. Uusia uhkakuvia on muodostumassa koko ajan kasvavan Kiinan ja Intian liikenteen myötä.

Erityisesti suurta taloudellista hyötyä tavoitteleva rikollisuus, kuten huumeri-rikollisuus, korkeasti verotettavien tuotteiden salakuljetus, ihmiskuljetus, lapsi- ja naiskauppa, paritus ja rahanpesu sekä tuoteväärrennökset, toimii hyvin järjestäytyneesti. Järjestäytyneen rikollisuuden organisaatiot hakevat yhä suurempia voittoja talousrikollisuudesta ja työelämässä kustannuksia aiheuttavan sääntelyn kiertämisestä. Muita ongelmallisia ilmiöitä ovat ulkomaankaupan ja kansainvälisten investointijärjestelyjen hyödyntäminen laittomassa toiminnassa, laitton työvoiman hankinta, anastettujen ajoneuvojen salakuljetus sekä väärrennetyn rahan levitys. Rikoksen tuottaman hyödyn kätkeyminen edellyttää myös laajamittaista, luotettavaa rahanpesujärjestelmää. Rikoshyötyä ohjataan suuressa määrin ulkomaille.

Eri rikollisuuden alat kytkeytyvät entistä selvemmin toisiinsa ja samat tekijäryhmät toimivat useilla rikollisuuden eri sektoreilla. Tämä korostaa PTR-viranomaisten yhteistyön merkitystä rikostorjunnassa.

Sisärajarakastusten poistuminen on helpottanut rajat ylittävän rikollisuuden ja laittonasti muualla EU:n jäsenvaltioiden alueella oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten maahantuloa. Baltian maiden liittyminen Schengenin jäsenmaiksi tulee lisäämään tätä kehitystä. Tämä on edellyttänyt sisäisen turvallisuuden viranomaisten yhteistyön tiivistämistä ja riittäviä toimivaltuuksia muun muassa ulkomaalaisvalvonnassa ja tietojärjestelmien yhteiskäytössä sekä ulkomaalaisvalvonnan lisäämistä ainakin suurimmissa kau-

pungeissa ja sisärajan rajanylityspaikkojen läheisyydessä.

Rikollisuuden järjestäytyneisyyden kasvessa todistajiin ja viranomaisiin kohdistuvien uhkien voidaan arvioida lisääntyvän ja muuttuvan luonteeltaan vakavammiksi. Myös ryhmien sisäinen kurinpito tehostuu. Uhkana on, että rikosten selvittäminen vaikeutuu ja todistajat altistuvat vakavalle vaaralle kansalaisyhteiskunnallisuutensa täyttämisen johdosta. Erityisesti Viron ja Venäjän järjestäytyneen rikollisuuden toimintatavat ovat kovempia kuin Suomessa tähän mennessä toimineella kansainvälisellä rikollisuudella.

Lakitasoisen sääntelyn tarve

PTR-yhteistoiminnasta on tällä hetkellä säädetty asetustasolla. Säädetty taso ei ole tukenut riittävästi PTR-yhteistoiminnan kehittämistä. PTR-viranomaisia koskevissa erillislaeissa on säännöksiä yhteistoiminnasta ja virka-avusta, mutta niiden muodostama sääntelykokonaisuus on hajanainen eikä siihen sisälly säännöksiä kaikkia kolmea PTR-viranomaista koskevasta yhteistyöstä. Esimerkiksi jokaisella PTR-viranomaisella on oma henkilötietojen käsittelyä koskeva lainsäädäntönsä. Tietyistä yhteistyömuodoista, kuten yhteisistä tiedonhankinta- ja tutkintaryhmistä, ei ole lainkaan säännöksiä.

Eduskunta on vastauksessaan (EV 269/1998 vp) hallituksen esitykseen (HE 42/1998 vp) laiksi rajavartiolaitoksesta edellyttänyt, että hallitus selvittää uuden erillisen poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitosten yhteistoimintaa koskevan säädöksen tarpeellisuuden ottaen huomioon muun muassa kyseisten viranomaisten laissa säädetyt toimialakohtaiset tehtävät, olemassa olevan sääntelyn mahdollistama yhteistoiminta ja käytännön yhteistoiminnan tarpeet.

Sisäasiainministeriön asettama selvityshenkilö on esittänyt poliisin johtamisjärjestelmää ja sisäistä laillisuusvalvontaa käsittelevässä raportissaan (Poliisin johtamisjärjestelmä ja sisäinen laillisuusvalvonta, sisäasiainministeriön julkaisu 48/2004 17.11.2004), että PTR-yhteistyöstä olisi perusteltua säätää laissa. Selvitysmies on katsonut, että PTR-yhteistyö voi olla hyvin te-

hokas toimintatapa edellyttäen, että yhteistyötä sääntelevä normisto on riittävä ja selkeä.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on suorittanut vahvistamaansa tarkastussuunnitelmaan sisältyneen poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitosten yhteistoimintaa koskeneen tarkastuksen (nro 20036). Tarkastuksen perusteella tarkastusvirasto on antanut asiassa 31.5.2007 tarkastuskertomuksen (145/2007). Tarkastuskertomukseen mukaan PTR-viranomaisten yhteistoimintaa säätelemään tarvitaan laintasoiset säädökset, joissa painotettaisiin vakavan ja kansainvälisen rikollisuuden torjuntaa. Myös PTR-viranomaisten harjoittama rikostiedustelu- ja rikosanalyysitoiminta sekä siihen liittyvä rekisteritietojen käsittelyn laajuus ovat vailla riittävää lainsäädännöllistä pohjaa.

Eduskunnan lakivaliokunta on käsitellessään hallituksen esitystä keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen ja keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen varauksen peruuttamisen hyväksymisestä sekä niihin liittyviksi laeiksi (MLA sopimus, 87/2005) antanut lausuman (LaVM 4/2003) niin sanotusta valvotusta läpilaskusta. Valiokunnan mukaan oikeusapusopimus sisältää määräyksiä erityisistä tutkintamenetelmistä, joihin kuuluu muun muassa valvottu läpilasku. Suomen kansallinen lainsäädäntö ei nykyisellään sisällä säännöksiä valvotusta läpilaskusta. Niiden salliminen perustuu lakivaliokunnan kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskevan lain (4/1994) valmistelun yhteydessä esittämään näkemykseen, että lain 1 §:n 2 momentin 6 kohta rikosasian käsittelyä varten tarvittavasta muusta oikeusavusta kattaa myös valvottuja läpilaskuja koskevan yhteistyön (LaVM 25/1993 vp, s. 2). Valiokunta piti kuitenkin välttämättömänä, että valvottua läpilaskua koskevat säännökset valmistellaan ja annetaan eduskunnalle.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö

Nykyinen säädöstaso

PTR-viranomaisten tehtävät ja ensisijaiset vastuualueet sekä käytettävissä olevat toimivaltuudet perustuvat kunkin hallinnonalan omaan lainsäädäntöön. Esitutkintaa ja pakokeinoja koskeva sääntely on yhteinen.

PTR-yhteistyöstä on säädetty vuonna 2001 voimaan tulleella PTR-asetuksella. Asetus on annettu poliisilain (493/1995) ja tuolloin voimassa olleen rajavartiolain sekä tullilaitoksesta annetun lain (228/1991) nojalla. Asetuksen tarkoituksena on edistää PTR-viranomaisten yhteistoimintaa, jotta näille viranomaisille säädetty samaan päämäärään liittyvät toimialakohtaiset ja rinnakkaiset tehtävät tulevat hoidetuksi tarkoituksenmukaisesti, taloudellisesti ja joustavasti.

PTR-yhteistyön kannalta keskeisessä asemassa ovat myös yhteistoimintasopimukset, joissa PTR-viranomaiset ovat sopineet tehtävien yhteensovittamisesta, keskinäisestä yhteistoiminnasta ja virka-avun käytännön järjestelyistä. PTR-viranomaisten hallinnonala-kohtaisissa määräyksissä noudetaan yhteistoimintaa ohjaavia tärkeitä toimintalinjoja, jotka on määritelty PTR-asetuksessa ja valtakunnallisen PTR-johtoryhmän päätöksissä.

Yhteistyöhön liittyviä määräyksiä sisältyy myös kansainvälisiin sopimuksiin, esimerkiksi EU:n tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä tehtyyn yleissopimukseen (Napoli II, 147/2004), keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa EU:n jäsenvaltioiden välillä tehtyyn yleissopimukseen (MLA-sopimus), yhteisiä tutkintaryhmiä koskevaan puitepäätökseen (EYVL 2002/L 162), YK:n Wienin huumausaineita ja psykotrooppisia aineita koskevaan yleissopimukseen (44/1994), Schengenin yleissopimuksen poliisiyhteistyötä koskeviin määräyksiin (1548/2001) sekä kansainvälisen, järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan tehostamiseksi hyväksyttyyn Haagin ohjelmaan (EYVL 2005/C 53). Myös Prümin sopimuksen (277/2007) tavoitteena on tehostaa EU:n jäsenvaltioiden viranomaisten keskinäistä tietojen vaihtamista. Myös kansainväliset toi-

mielimet kuten Europol, Interpol ja Eurojust on perustettu syventämään kansainvälistä viranomaisyhteistyötä ja parantamaan tiedonvaihtoa rikostorjunnan alalla.

PTR-viranomaisten tehtävät

Poliisilain 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisin on suoritettava myös muut sille erikseen säädetty tehtävät ja annettava jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua. Poliisi on siten poliisilain 1 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa yleisviranomainen. Poliisi on aina toimivaltainen niissäkin tehtävissä, joissa tulli- tai rajavartiolaitoksella on rinnakkainen toimivalta poliisin kanssa.

Tullilaitoksesta annetun lain 2 §:n mukaan tullilaitos vastaa maahan tuotavien ja maasta vietävien tavaroiden ja ulkomaanliikenteen tullivalvonnasta ja muista tullitoimenpiteistä sekä myös esimerkiksi tulli-, valmiste- ja autoverotuksesta sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään. Lukuisissa eri laeissa on säädetty tullille erilaisten tavaroiden maahantuonnin maastaviennin tai kauttakuljetuksen sallittavuuden valvontatehtäviä. Tulliviranomainen on toimivaltainen suorittamaan rikostutkinnan, jos kyse on tullilain määrittelemistä tullirikoksista. Tullirikoksen käsite on määritelty tullilain (1466/1994) 3 §:n 1 momentin 5-kohdassa. Sen mukaan tullirikoksella tarkoitetaan rikosta, joka käsittää tullilain tai muun lain säännösten, joiden noudattamisen valvonta tai täytäntöönpano on tullilaitoksen tehtävänä, taikka näiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomisen samoin kuin rikoslain 46 luvussa tarkoitettua laitonta tuontitavaraan ryhtymistä, sellaista rikoslain 32 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettua kätkemisrikosta ja muutakin sellaista säännösten rikkomista, johon sisältyy omaisuuden maahantuontia tai maastavientiä; (20.5.1996/331).

Nykyisten säännösten mukaan tullimiehen valtuus osallistua edes virka-apupyynnön perusteella muiden kuin tullirikosten torjuntaan on epäselvä niissä tapauksissa, joissa virka-

avun antaminen edellyttäisi pakkokeino – tai muiden valtuuksien käyttämistä. Toisaalta tapauksissa, joissa näyttö olisi hankittavissa vain valeoston tai peitetoiminnan avulla, saattaa tulli joutua siirtämään juttuja poliisin tutkittavaksi, koska tullilla ei voimassa olevien säännösten mukaan ole mahdollisuutta mainittujen tiedonhankintakeinojen käyttöön.

Tullilain 42—50 §:t sisältävät tullirikostutkintaa koskevia erityissäännöksiä. Lain 43 §:n mukaan tullirikosasiaa tutkittaessa noudatetaan esitutkinnasta ja pakkokeinoista annettujen säännösten lisäksi tullilain säännöksiä. Samassa pykälässä on tullirikostutkintaa suorittavalle tullimiehelle annettu samat valtuudet kuin poliisimiehellä on poliisimiehen toimittamassa esitutkinnassa.

Tullilaissa säädetään myös useista hallinnollisista valtuuksista tullitoimenpiteen suorittamiseksi. Eräiden tullirikostorjunnallisten valtuuksien käyttämisen edellytyksenä on perusteltu oletus vastaisuudessa tapahtuvasta tullirikoksesta. Tullilaissa säädettyjä hallinnollisia valtuuksia ei pääsääntöisesti voida nykyisen lainsäädännön mukaan käyttää muiden rikosten kuin tullirikosten torjuntaan.

Tullilain 19 §:n mukaan tullilaitoksella on oikeus saada virka-apua toiselta viranomaiselta tullilaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi.

Rajavartiolain (578/2005) 3 §:n mukaan rajavartiolaitoksen toiminnan tavoitteena on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Rajavartiolaitos suorittaa erikseen säädettyjä valvontatehtäviä sekä toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Rajavartiolain 4 §:n mukaan rajavartiolaitos toimii siellä, missä se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi taikka rajavartiolaitokselle säädettyjen sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävien suorittamiseksi perusteltua, sekä merialueella ja Suomen talousvyöhykkeestä annetussa laissa (1058/2004) tarkoitettulla talousvyöhykkeellä. Muualla rajavartiolaitos toimii vain, jos se on tarpeen sen lakisääteisen tehtävän loppuun saattamiseksi tai virka-apun antamiseksi.

Yhteistoiminta toisen PTR-viranomaisen tehtävälueella

Voimassa olevassa lainsäädännössä virka-apun antamiseen ja saamiseen liittyviä säännöksiä sisältyy poliisilakiin, tullilakiin ja rajavartiolakiin.

Poliisilain 40 §:n mukaan poliisin on annettava pyynnöstä muulle viranomaiselle virka-apua, jos niin erikseen säädetään. Poliisin on annettava virka-apua myös muulle viranomaiselle laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi. Poliisilain 41 §:n viranomaisen on annettava poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Poliisilain 54 §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen keskinäisestä yhteistoiminnasta ja virka-apumenettelystä.

Rajavartiolain mukaan rajavartiolaitos suorittaa poliisi- ja tullitehtäviä, etsintä- ja pelastustehtäviä sekä osallistuu sotilaalliseen maanpuolustukseen. Rajavartiolaitos osallistuu poliisin pyynnöstä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten torjuntaan sekä sisäisen turvallisuuden erityistilanteiden hoitamiseen. Rajavartiolain 20 §:n mukaan rajavartiolaitos huolehtii yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikalla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Rajavartiolain 77 ja 78 §:ssä säädetään rajavartiolaitokselle annettavasta ja sen antamasta virka-avusta. Lain 84 §:n 1 momentin 4 kohdassa on valtuussäännös poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen tehtävien yhteensovittamisesta sekä näiden viranomaisten keskinäisestä yhteistoiminnasta ja virka-apumenettelystä annettavan valtioneuvoston asetuksen säätämiseksi.

Ilmoitusten tekeminen ja toimenpiteistä sopiminen PTR-viranomaisen yhteisellä tehtävälueella

Rajavartiolain 48 §:n mukaan rajavartiolaitoksella on velvollisuus ilmoittaa muulle esitutkintaviranomaiselle tietoonsa tulleesta epäilystä rikoksesta ja käynnistämästään toimenpiteestä rikoksen ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteeseen saattamiseksi.

Sisäasiainministeriö on antanut säännöksen perusteella asetuksen 657/2005 rajavartiolaitoksen velvollisuudesta ilmoittaa tietoonsa tulleesta epäilyistä rikoksesta ja käynnistämistään rikosentorjuntatoimenpiteistä. Asetuksessa on yksityiskohtaiset säännökset rajavartiolaitoksen poliisille ja tullille tehtävistä ilmoituksista tietoonsa tulleista epäilyistä rikoksista ja käynnistämistään rikosentorjuntatoimenpiteistä.

Rajavartiolain 44 §:n mukaan rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja tullin tehtäväjako koskevasta säännöksistä muuta johdu, tullilaisa tarkoitetun tullirikoksen esitutkinnan tullille ja muun rikoksen esitutkinnan poliisille, jos asian tai sen edellyttämien esitutkintatoimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen esitutkintaviranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa esitutkinnan suorittamisen siihen saakka, kunnes esitutkinnan siirtäminen on tapahtunut.

Tullia ja poliisia koskevassa lainsäädännössä ei ole täysin vastaavia säännöksiä epäilyistä rikoksesta ilmoittamisesta ja esitutkinnan siirtämisestä toiselle PTR-viranomaiselle. Tulliasetuksen (1543/1994) 7 §:n mukaan esitutkinnan tullirikosasiassa suorittaa tulli-, poliisi- tai rajavirtioviranomainen sen mukaan, mikä viranomainen on saanut rikoksen tietoonsa, jolleivät mainitut viranomaiset toisin sovi.

Menettely valvotun läpilaskun toteuttamisessa

Lain tasolla ei myöskään ole nimenomaisia säännöksiä, jotka ohjaisivat menettelyä laitomaan valtakunnan rajan ylittävään kuljetukseen liittyvässä valvotussa läpilaskussa. Valvottu läpilasku on taktinen menettelytapa, jonka tavoitteena on laittomien valtakunnan rajan ylittävien kuljetusten paljastaminen.

Sen sijaan valvotun läpilaskun suorittamista koskevat toimivaltuussäännökset sisältyvät kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa koskevaan lakiin sekä sen kanssa rinnakkain sovellettaviin kansainvälisiin sopimuksiin, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia Suomea sitovia sopimuksia, joissa on erityinen maininta valvotusta läpilaskusta, ovat esimerkiksi

si EU:n tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä tehty yleissopimus, keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa EU:n jäsenvaltioiden välillä tehty yleissopimus, yhteisiä tutkintaryhmiä koskeva puitepäättös, YK:n Wienin huumausaineita ja psykotrooppisia aineita koskeva yleissopimus, Schengenin yleissopimus, Haagin ohjelma ja Prűmin sopimus.

PTR-rikostiedusteluyksiköt ja tietojen käsittely niissä

PTR-rikostiedusteluyksiköiden perustamisesta ei ole lain tai asetuksen tasoista sääntelyä. PTR-viranomaiset ovat ryhtyneet perustamaan yhteisiä PTR-rikostiedusteluyksiköitä tekemällä yhteistoimintasopimuksia. PTR-viranomaisten yhteisten rikostiedustelu- ja analyysikeskusten perustamista on edellytetty muun muassa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa (valtioneuvoston periaatepäätös 23.9.2004).

PTR-viranomaisten väliseen rikosentorjuntaan liittyvien tietojen vaihtoon liittyvä sääntely sisältyy lakiin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (761/2003), lakiin henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa (579/2005) ja tullilakiin.

Edellä mainittujen lakien mukaan poliisi, tulli ja rajavartiolaitos voivat luovuttaa ja saada toisiltaan rikosten estämiseen ja selvittämiseen liittyviä tietoja. PTR-viranomaiset voivat luovuttaa rikoksen estämiseen ja selvittämiseen liittyviä tietoja toisilleen myös suoraikäyttöisesti tallentamalla tiedot toistensa rekistereihin.

PTR-asetuksen 4 §:n mukaan yhteistoimintaa voidaan toteuttaa muun muassa kehittämällä kullekin viranomaiselle kuuluvien tehtävien suorittamista varten tarpeellisten tietojen saamista sekä viranomaisten rekistereiden ja lomakkeiden yhteiskäyttöä sekä tietojärjestelmien yhteensopivuutta. Asetuksen 2 §:n 1 momentin mukaan yhteistoimintaviranomaiset sopivat laissa säädettyjen toimivaltuuksiansa rajoissa yhteistoimintatehtävistä, laativat yhteistoimintasuunnitelmia sekä antavat yhteisiä ohjeita.

PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät

PTR-viranomaisten tehtävät ja ensisijaiset vastuualueet sekä käytettävissä olevat toimivaltuudet perustuvat kunkin hallinnonalan omaan lainsäädäntöön. Esitutkintaa ja pakkokeinoja koskeva sääntely on yhteinen. PTR-viranomaisten yhteisestä tiedonhankinnasta ja tutkinnasta sekä niihin liittyvistä yhteisistä toimenpiteistä ei ole säädetty erikseen.

PTR-asetuksen 2 §:n mukaan PTR-viranomaisten on mahdollista sopia laissa säädettyjen toimivaltuuksiensa rajoissa yhteistoimintatehtävistä erityisesti rikosten esittämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

PTR-viranomaisten yhteinen valvontatoiminta ja kansainvälinen yhteistoiminta

PTR-viranomaisten yhteistoiminnasta valvontatoiminnassa sekä kansainvälisestä yhteistoiminnasta sekä yhteistoiminnassa käytettävistä menetelmistä on säädetty PTR-asetuksessa. Asetuksessa on säännökset muun muassa yhteispartioinnista valvontatoiminnassa sekä yhteisten edustajien käyttämisestä osallistuttaessa PTR-viranomaisten kansainväliseen yhteistoimintaan. Lisäksi PTR-viranomaisten yhteisestä valvontatoiminnasta ja kansainvälisestä yhteistoiminnasta on sovittu yksityiskohtaisesti PTR-viranomaisten keskinäisissä sopimuksissa.

Välineistön, tilojen ja henkilöstön tilapäinen luovuttaminen toisen PTR-viranomaisen käyttöön

PTR-asetuksen 4 §:n mukaan yhteistoimintaa voidaan toteuttaa muun muassa osallistumalla yhdessä toimitilojen, valvontavälineiden ja -laitteiden sekä kaluston ja varusteiden hankkimista koskevaan valmisteluun. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan kunkin PTR-viranomainen on noudattanut hankintoihin liittyvää yleistä lainsäädäntöä.

Nykyisessä lainsäädännössä henkilöstön, välineistön tai tilojen käyttöön liittyvästä yhteistoiminnasta käytetään yleensä nimitystä virka-apu.

Kustannusten korvaaminen

Valtion maksuperustelain (150/1992) 4 §:n 1 momentissa on säädetty siitä, että toiselle viranomaiselle tuotettujen palveluiden tulee olla maksullisia, jollei maksuttomuudelle ole perusteltua syytä. Jos muulla lailla tai laissa olevan valtuutuksen nojalla annetaan valtion maksuperustelaista poikkeavia säännöksiä, niitä noudatetaan valtion maksuperustelain sijasta. Poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitosviranomaisten yhteistoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n mukaan kukin yhteistoimintaviranomainen vastaa yhteistoimintatehtävän aiheuttamista kustannuksista silloin, kun yhteistoiminnassa toteutettava tehtävä on säädetty yhteistoimintaan osallistuvan viranomaisen omaksikin tehtäväksi.

Jos poliisi-, tulli- tai rajavartiolaitosviranomainen antaa jollekin PTR-viranomaiselle virka-apua muussa kuin asetuksessa tarkoitetussa tehtävässä, voidaan virka-avusta periä siitä johtuvat kustannukset, jos annettava virka-apu on pitkäkestoista ja sen antamisesta aiheutuu antavalle viranomaiselle määrältään huomattavia erityisiä kustannuksia. Esimerkiksi poliisin suoritteiden maksullisuudesta valtion maksuperustelain 8 §:n nojalla annetun sisäasiainministeriön asetuksen (1434/2004) 2 §:n 1 momentin mukaan maksuttomia julkisoikeudellisia suoritteita ovat muun muassa yhteistyöviranomaisille poliisin tehtävien suorittamiseksi tai kehittämiseksi tuotetut suoritteet. Asetuksen 5 §:n 1 momentin mukaan omakustannusarvon mukaisia julkisoikeudellisia suoritteita ovat muun muassa virka-apu poliisihallinnon ulkopuolisille viranomaisille.

PTR-viranomaisten oikeus sopia tarkemmin keskinäisellä sopimuksellaan yhteistoiminnasta

PTR-viranomaisten oikeus tehdä keskinäisiä yhteistoimintasopimuksia perustuu voimassa olevan PTR-asetuksen 2 §:ään, jonka mukaan yhteistoimintaviranomaiset sopivat laissa säädettyjen toimivaltuuksiensa rajoissa yhteistoimintatehtävistä, laativat yhteistoimintasuunnitelmia sekä antavat yhteisiä ohjeita.

2.2 Käytäntö

PTR-viranomaisten keskeisiä yhteistyömuotoja ovat yhteinen rikostiedustelu ja -analyysitoiminta, keskinäinen tietojen vaihtaminen muun muassa yhteiskäyttöisten rekisterien avulla, yhteisten tieto- ja valvontajärjestelmien kehittäminen, yhteisen tilannekuvan muodostaminen rikollisuuden aiheuttamista turvallisuusuuhkista ja toimintaympäristön muutoksista, yhteinen vakavan rikollisuuden kohdetorjuntamenettely, yhteiset toimintasuunnitelmat, keskinäinen virka-apu, koulutusyhteistyö, PTR-yhdyshenkilötoiminta ja virkamiesvaihto.

Yhteistoimintamuotoja ovat myös yhteiset edustajat PTR-viranomaisten kansainvälisessä yhteistoiminnassa, viranomaisten työskentelyryhmät rajaliikenteessä ja viranomaisten toimialaan kuuluvien säännösten noudattamisen valvonnassa, osallistuminen esitutkinnan toimittamiseen siitä ensisijaisesti vastaavan yhteistoimintakumppanin apuna, varautuminen suuronnettomuuksien tutkintaan osallistumiseen, henkilöstön yhteiskoulutus, tiedustustoiminnan yhteensovittaminen, tiedonhankinnan kehittäminen, lomakkeiden ja tietojärjestelmien yhteensopivuuden kehittäminen, tilojen, kaluston, laitteiden ja varusteiden hankintojen yhteinen valmistelu sekä PTR-viranomaisten toiminnan ja talouden suunnittelun yhteensovittaminen.

Eduskunta ja valtioneuvosto ovat eri yhteyksissä painottaneet viranomaisyhteistyön merkitystä rikostorjuntatyössä ja yhteistyön edellytys sisältyy useisiin rikostorjuntaa koskeviin kansallisiin ohjelmiin. Vuonna 2004 on hyväksytty hallitusohjelman pohjalta valmisteltu sisäisen turvallisuuden ohjelma. Siinä kuvattuja, yhteistyötä edellyttäviä toimenpiteitä ovat muun muassa PTR-viranomaisten yhteisten rikostiedustelu- ja analyysikeskusten perustaminen, suomalaisen PTR-yhteistyömallin käyttöönoton edistäminen Baltian maissa, Venäjällä ja Pohjoismaissa, rajat ylittävän rikollisuuden torjunnan tehostaminen tiivistämällä PTR-yhteistyötä sekä rajavartiolaitoksen ja tullin erityisosaamisen ja -kaluston käytön ja käyttövalmiuden lisääminen terrorismin torjuntaan ja muihin erityistilanteisiin liittyvissä, poliisin johtovastuulla olevissa operatioissa. Samoin val-

tioneuvoston huumausainepoliittisesta toimenpideohjelmasta 5.2.2004 tekemä periaatepäätös edellyttää tiiviimpää PTR-yhteistyötä huumausainerikosten torjumiseksi.

Yhteistoiminta toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueella

Poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitos suorittavat PTR-viranomaisia koskevilla laeilla säädettyllä tavalla toistensa tehtäviä kulloinkin vastuussa olevan PTR-viranomaisen ohjauksessa tai kiiretilanteessa myös oma-aloitteisesti. Esimerkiksi poliisi suorittaa rajatarkastuksia kansainvälisillä lentoasemilla rajanylityspaikoista sekä rajatarkastustehtävien jakamisesta niillä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (901/2006) säädetyn mukaisesti rajanylityspaikoilla, joissa rajavartiolaitoksella ei ole pysyvää miehitystä, ja rajavartiolaitos huolehtii tullin valvontatehtävistä pienillä rajanylityspaikoilla, missä tullilla ei ole pysyvää miehitystä. Vastaavasti tullilaitos hoitaa rahti- ja kalastusalusten rajatarkastukset merialueen satamissa ja pienemmällä kansainvälisillä lentokentillä.

Ilmoitusten tekeminen ja toimenpiteistä sopiminen PTR-viranomaisen yhteisellä tehtäväalueella

Rajavartiolaitos on 1.9.2005 voimaan tulleen rajavartiolain mukaan ilmoittanut sisäasiainministeriön asetuksen mukaisesti poliisille ja tullille tietoonsa tulleesta epäilystä rikoksesta ja käynnistämästään toimenpiteestä rikoksen ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syytöseen saattamiseksi. Ilmoitukset on tehty vähäisissä tapauksissa yhteiskäyttöisen rekisterin avulla ja muissa tapauksissa tekemällä asiasta erillinen ilmoitus.

Rajavartiolaitos voi siirtää tietoonsa tulleen rikoksen tutkintavastuun poliisille tai tullille, jos asian tai sen edellyttämien esitutkintatoimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttävät, mutta käytännössä siirtoja ei ole juurikaan tapahtunut.

Vastaavaa tullia velvoittavaa lainsäädäntöä ei ole voimassa, mutta käytännössä tullin on kuitenkin ilmoittanut tutkittavakseen ottamista rikoksista erityisesti vakavien rikosten

osalta. Tutkintaan liittyvistä toimenpiteistä on päästy PTR-viranomaisten kesken sopimukseen, vaikkei asiasta ole tullia velvoittavaa lainsäädäntöä.

Lisäksi PTR-viranomaisten yhteiskäytössä olevat tietojärjestelmät ja kyselyjärjestelmät toisten PTR-viranomaisten tietojärjestelmiin tukevat tiedon välittymistä muille PTR-viranomaisille tutkintaan otetuista rikosasioista.

Menettely valvotun läpilaskun toteuttamisessa

PTR-viranomaiset ovat keskinäisillä sopimuksillaan sopineet menettelystä laittomaan valtakunnan rajan ylittävään kuljetukseen liittyvästä valvotusta läpilaskusta.

Menettelyyn liittyvistä päätöksistä vastaa sopimusten mukaan poliisissa keskusrikospoliisi, rajavartiolaitoksessa rajavartiolaitoksen esikunta ja tullilaitoksessa Tullihallitus. Päätöksen menettelyn käyttämisestä keskusrikospoliisissa tekee tutkinta-alueen tai rikostietopalvelun päällikkö, Tullihallituksessa tutkinta- tai tiedustelupäällikkö sekä rajavartiolaitoksen esikunnassa raja- ja meriosaston osastopäällikkö.

PTR-viranomaiset ovat sopineet erikseen menettelyn suunnittelemisesta, toteuttamisesta ja tiedottamisesta.

PTR-rikostiedusteluyksiköt ja tietojen käsittely niissä

PTR-rikostiedustelu on organisoitu valtakunnalliselle, alueelliselle ja paikalliselle tasolle. Valtakunnallinen PTR-rikostiedustelu ja analyysikeskus toimii keskusrikospoliisin yhteydessä Vantaalla. Kussakin läänissä (Turku, Oulu, Joensuu ja Rovaniemi) toimii alueellinen PTR-rikostiedusteluryhmä. Eteläinen PTR-rikostiedusteluryhmä toimii valtakunnallisen PTR-keskuksen yhteydessä Vantaalla. Lisäksi PTR-viranomaiset voivat perustaa paikallisia PTR-rikostiedustelupisteitä, jollaisia tällä hetkellä toimii Vaalimaan rajanylityspaikan, Helsinki-Vantaan lentoaseman ja Helsingin sataman yhteydessä. PTR-rikostiedustelukeskusten ja alueellisten PTR-

rikostiedusteluryhmien toiminta käynnistettiin vuonna 2004.

Kukin PTR-viranomainen on sijoittanut PTR-rikostiedusteluyksiköihin päätoimisia virkamiehiä rikostiedustelu- ja rikosanalyysi-tehtäviin. Lisäksi rikosseuraamusvirasto on sijoittanut virkamiehensä PTR-rikostiedustelukeskukseen. Virkamiesten sijoittaminen perustuu PTR-yhteistoimintasopimuksiin.

Kukin virkamies toimii PTR-yksikössä omilla toimivaltuuksillaan ja on edustamansa PTR-viranomaisen alainen. Päivittäistoimintaa johtaa yksikössä oleva poliisin päällystön kuuluva virkamies. Perustoiminnat on ohjeistettu yhdenmukaisella tavalla kaikissa PTR-yksiköissä.

PTR-rikostiedusteluyksikössä toimivat virkamiehet käyttävät työssään lähtökohtaisesti edustamansa PTR-viranomaisen omia tietokantoja ja rekistereitä sekä syöttävät omaa hallinnonalaansa koskevan rikostiedustelutiedon edustamansa viranomaisen omiin rekistereihin. PTR-rikostiedusteluryhmissä toimiville virkamiehille on myös erikseen sovitulla tavalla myönnetty käyttöoikeuksia toisten PTR-viranomaisten rekistereihin. Tiedon luovutus kunkin viranomaisen rekisteristä toiselle on mahdollista lainsäädännön mukaan yksittäistapauksissa rikosten selvittämiseksi ja paljastamiseksi.

PTR-rikostiedusteluyksiköiden tehtävät liittyvät erityisesti järjestäytyneen ja muun vakavimman rikollisuuden torjuntaan. Vakavan rikollisuuden torjunnan kannalta keskeisiä toimintoja ovat vakavan rikollisuuden torjuntakohteiden tunnistaminen ja valinta, vakavan rikollisuuden kohdetorjuntakokousten järjestäminen ja rikostiedusteluhankkeet. Tarkoituksena on tehostaa vakavan rikollisuuden kohdetorjuntaa keskitetyn ja yhdenmukaisen valintaprosessin kautta. PTR-rikostiedusteluyksiköiden tavoitteena on lisäksi antaa lähes reaaliaikaista tilannekuvaa vakavasta rikollisuudesta.

PTR-rikostiedusteluyksiköt tukevat myös muun kuin vakavan rikollisuuden torjuntaa keräämällä tietoja eri alueilta ilmi tulleista rikoksista sekä näiden tietojen yhdistely ja analysointi. Sarjoittamisen avulla voidaan parantaa massarikollisuuden selvitysprosentteja ja vähentää siten piilorikollisuuden

osuutta. Tavoitteena on siten nostaa rikosten selvitystasoa.

Kaikki PTR-rikostiedusteluyksiköt seuraavat päivittäin rikollisuustilannetta alueellaan ja keräävät aktiivisesti rikostorjunnassa tarvittavaa tietoa käytettävissä olevista rekistereistä, eri viranomaisilta sekä muilta sidosryhmiltä ja muista tietolähteistä. Yksiköt analysoivat rikostiedustelutietoa ja välittävät analysoitua tietoa viranomaisille operatiivisen ja strategisen tason rikostorjunnan tueksi. Ne tuottavat rikostorjunnan tarvitsemia raportteja edustamilleen PTR-viranomaisille sekä koordinoivat ja ohjaavat rikostiedustelutoimintaa alueellaan. Yksiköt myös tuovat omatoimisesti esille rikosilmiöitä ja mahdollisia vakavan rikollisuuden torjuntakohteita alueellaan.

Valtakunnallisen PTR-rikostiedustelukeskukseen tehtäviin kuuluu koordinoita ja ohjata alueellisten PTR-rikostiedusteluryhmien toimintaa. Keskus vastaa valtakunnallisen, alueellisen ja kansainvälisen rikostiedustelutiedon keskitetystä hallinnasta ja rikollisuuden seuranta- ja analysointitehtävistä valtakunnallisella tasolla. Keskus laatii katsauksia valtakunnan tason rikollisuus- ja rikostorjuntatilanteesta ja tilannekatsauksia ilmitulleista rikostorjunnallisesti merkittävistä asioista. Sen tehtäviin kuuluu koordinoita ja seurata valtakunnassa tapahtuvaa järjestäytyneen rikollisuuden ja muun vakavan rikollisuuden operatiivista torjuntaa ja tukea sitä. Valtakunnallinen PTR-rikostiedustelukeskus tunnistaa vakavan rikollisuuden torjuntakohteita ja tekee niistä esityksiä alueellisiksi tai valtakunnallisiksi torjuntakohteiksi sekä vastaa vakavan rikollisuuden torjuntakohteiden valintaprosessista ja torjuntakohde-esitysten valmistelusta. Keskus myös kehittää rikostiedustelun ja -analyysin menetelmiä sekä antaa niihin liittyvää koulutusta.

PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät

Kukin PTR-viranomainen on järjestänyt oman tiedonhankinnan ja rikostutkinnan lähtökohtaisesti omia tarpeitaan varten. Tarvittaessa viranomaiset ovat tehneet tiedonhankintaan ja tutkintaan liittyvää yhteistyötä yksittäistapauksissa. Tällöin kukin PTR-

viranomainen on käyttänyt ryhmässä omia toimivaltuuksiaan.

Erityisesti vakavan rikollisuuden kohdetorjunnan yhteydessä määritellään suunnitelmallisesti tiedonhankinnan ja tutkinnan kohteeksi otettavia rikoskokonaisuuksia, jotka käytännössä laajuutensa johdosta usein liittyvät useamman PTR-viranomaisen toimialaan ja voivat siten olla myös PTR-viranomaisten yhteisen rikostorjunnan kohteena.

PTR-viranomaiset ovat osallistuneet yhdessä myös kansainvälisiin tutkintaryhmiin.

PTR-viranomaisten yhteinen valvontatoiminta ja kansainvälinen yhteistoiminta

PTR-viranomaisten yhteistyö käytännön tason valvontatoiminnassa on kiinteää. Yhteistyömuodot ovat vakiintuneet ja sisältävät kaikkien PTR-viranomaisten valvontatehtäviä. Esimerkiksi liikenteen valvonnassa poliisi huolehtii myös tulliviranomaisen ohella moottoriajoneuvoveroa koskevan lain säännösten noudattamista. Tulli- ja rajavartiolaitos suorittavat niille säädetyt liikenteen valvontaan kuuluvat tehtävät pääasiallisesti ulkomaanliikenteessä olevien kulkuneuvojen maahantulon ja maastalähdon yhteydessä.

PTR-viranomaisten kansainvälinen yhteistyö on tiivistä. Esimerkiksi käytännön operatiiviseen toimintaan liittyen PTR-viranomaiset informoivat toisiaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa sellaisista kansainvälisistä ja kansallisista valvontaoperaatioista, jotka liittyvät toisen tehtäviin tai joihin yhteistoimintaosapuolen olisi tarkoituksenmukaista osallistua.

Välineistön, tilojen ja henkilöstön tilapäinen luovuttaminen toisen PTR-viranomaisen käyttöön

PTR-viranomaiset antavat toisilleen tarvittaessa virka-apua ja erityishenkilöstön ja -kaluston sekä tilojen käyttöä koskevaa apua. Esimerkiksi tullin tutkinnassa olevan rikoksen takia kiinni ottamia henkilöitä säilytetään poliisin pidätettyjen säilytystiloissa.

PTR-viranomaisilla on käytössä yhteisiä tieto- ja valvontajärjestelmiä. Esimerkiksi salaisen pakkokeinojen ja tiedonhankintamenetelmien asianhallintajärjestelmä Salpa, jos-

sa käsitellään kaikki salaisiin pakkokeinoihin ja muuhun tiedonhankintaan liittyvät asiat, on PTR-viranomaisten yhteiskäytössä. Järjestelmä tukee myös salaisten pakkokeinojen ja tiedonhankintakeinojen laillisuusvalvontaa ja muuta seurantaa. Samoin yhteiskäytössä on poliisiasiain tietojärjestelmä Patja, jonne tallennetaan rikoksiin ja rikostutkintaan liittyviä tietoja. Yhteiskäytössä olevista valvontajärjestelmistä keskeinen on automaattinen rekisterikilpien ja konttien tunnisteiden tunnistamisjärjestelmä.

Lisäksi PTR-viranomaisilla on käytössä kyselyjärjestelmiä, jotka mahdollistavat kyselyt keskeisimpiin PTR- ja muiden viranomaisten rekistereihin. Kyselyjärjestelmien tarkoituksena on palvella PTR-viranomaisten rikostiedustelutoimintaa ja operatiivista rikosanalyysitoimintaa sekä tukea rikostutkintaa.

Kustannusten korvaaminen

Kukin PTR-viranomainen on käytännössä vastannut yhteistoiminnan sille aiheuttamista kustannuksista silloin kun yhteistoiminnassa toteutettu tehtävä on säädetty yhteistoimintaan osallistuneen viranomaisen omaksikin tehtäväksi. Tämän vuoksi esimerkiksi rikostorjuntaan liittyvien tietojärjestelmien käytöstä PTR-viranomaiset eivät ole veloittaneet toisiaan.

PTR-viranomaisten yhteistoimintasopimuksen mukaan tullit ja rajavartiolaitos ovat voineet käyttää poliisin kiinniotettujen ja pidätettyjen tiloja sekä oikeusministeriön tutkintavankien säilyttämiseen hyväksymiä poliisivankiloita tullin ja rajavartiolaitoksen vastuulla olevien rikoksien esitutkinnassa. Tullit ja rajavartiolaitos ovat vastanneet vastuullaan olevien kiinniotettujen, pidätettyjen ja tutkintavankien säilyttämisestä aiheutuvista erityisistä kuluista kuten erikoissairaanhoidosta. Lisäksi poliisi on antanut tullille ja rajavartiolaitokselle paikallisesti erikseen sovitulla tavalla virka-apua vangittujen kuljetuksissa, mistä avusta aiheutuneita kustannuksia ei ole peritty kyseisiltä viranomaisilta.

PTR-viranomaisten oikeus sopia tarkemmin yhteistoiminnasta

PTR-viranomaiset ovat tehneet eritasoisia keskinäisiä yhteistoimintasopimuksia, joissa on sovittu muun muassa PTR-rikostiedusteluyksiköiden perustamisesta ja niiden toiminnasta sekä tehtävien yhteensovittamisesta, keskinäisestä yhteistoiminnasta ja virka-avun käytännön järjestelyistä. Lisäksi valtakunnallinen PTR-johtoryhmä on sopinut yhteisestä rikostorjuntastrategiasta.

2.3 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Poliisi- ja tulliviranomaisten välille on perustettu vuonna 1984 yhteispohjoismainen yhteistyöelin torjumaan erityisesti huumausaineriikollisuutta (Polis och Tull i Norden mot narkotika, PTN). Yhteispohjoismaisia PTN-yhdysmiehiä on sijoitettu eri puolille maailmaa. PTN-yhteistoiminnassa muun muassa kootaan ja analysoidaan tietoa järjestäytyneestä rikollisuudesta, jolla on vaikutusta Pohjoismaihin ja laaditaan yhteisiä toimintasuosituksia. Suomen ehdotuksen perusteella hyväksyttiin vuonna 2006 PTN-päällikkökokouksessa Suomen rajavartiolaitoksen ottaminen osaksi PTN-järjestelmää.

Henkilöliikenteen vapautuminen Schengen-alueella ja tavaraliikenteen vapautuminen EY-alueella ovat lisänneet rikollisuuden aiheuttamia turvallisuusuhkia. Näihin turvallisuusuhkiin vastaamiseksi on toteutettu yhteisiä kompensoivia toimenpiteitä kuten Schengenin yleissopimuksen mukainen poliisiyhteistyö ja -tiedonvaihto, yhteiskäyttöiset tietojärjestelmät, Prumin sopimus, Napoli II-sopimus, Euroopan poliisivirasto Europol ja oikeudellinen yhteistyö (MLA-sopimus). Syyttäjäh yhteistyötä on tiivistetty Euroopan syyttäjävirston Eurojustin perustamisella. Euroopan unionin yhteistä rajavalvontaa tehostamaan ja osaltaan rajat ylittävän rikollisuuden uhkaa torjumaan on vastikään perustettu rajaturvallisuusvirasto Frontex. Lisäksi EU:n varojen väärinkäytösten torjumiseksi on perustettu EU:n petostentorjuntavirasto OLAF.

PTR-viranomaisten organisaatioita ja tehtäviä ei ole harmonisoitu EU-alueella, vaan

eri jäsenvaltioissa on hyvin erilaisia viranomaisratkaisuja. Kansallisten viranomaisjärjestelyjen harmonisoinnin sijasta EU:ssa esimerkiksi Haagin ohjelmassa ja EU:n huumausainestrategiassa 2005—2012 on pidetty tärkeänä tehostaa ja tiivistää eri viranomaisten välistä yhteistyötä ja tietojenvaihtoa rikostorjunnan alueella muun muassa laitto-man maahanmuuton ja ihmiskaupan sekä muun vakavan rikollisuuden torjumiseksi. Yhteistyötä on välttämätöntä tiivistää sekä kansallisella että jäsenvaltioiden välisellä tasolla.

Tavoitteisiin liittyen on useissa eri EU-yhteyksissä todettu suomalaisen PTR-yhteistoiminnan ja erityisesti PTR-rikostiedustelu-yhteistyön olevan malliesimerkki tehokkaasta yhteistoimintajärjestelystä kansallisella tasolla. Muun muassa EU:n keskinäisen, tietojen ja tiedustelutietojen vaihtoa Europolin ja jäsenvaltioiden välillä sekä jäsenvaltioiden kesken koskevan arviointikierroksen raportissa Suomen mallia on pidetty hyvänä esimerkkinä. Myös vuonna 2000 suoritettussa Schengen-arvioinnissa Suomen PTR-yhteistyö todettiin erinomaiseksi esimerkiksi viranomaisten voimavarojen ja tietojen systemaattisesta käytöstä kaikkien hyväksi. Marraskuussa 2004 hyväksytty EU:n vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen monivuotinen niin sanottu Haagin ohjelma korostaa poliisi-, tulli- ja rajaturvallisuusviranomaisten välisen yhteistyön välttämättömyyttä sekä kansallisella että EU-tasolla.

Keväällä 2006 EU:ssa hyväksyttiin rikollisuuden ehkäisyä ja torjuntaa koskevien sopimusten tekemisestä poliisin, tullin ja muiden erikoistuneiden lainvalvontaviranomaisten välillä koskeva neuvoston suositus (6856/1/06). Suosituksen mukaan kyseisten viranomaisten tulisi laatia keskenään samankaltaisia sopimuksia ja luoda puitteita yhteistyölleen kuin mitä Suomessa tehdään PTR-yhteistyön toimeenpanemiseksi.

Suomi on pyrkinyt viemään toimivaksi todettua PTR-yhteistyömallia osaksi myös kansainvälistä yhteistyötä lähialueilla. Yhteistyömallia on esitelty Baltian maihin, erityisesti Viroon. Myös Venäjän suuntaan on tehty avaus rajan ylittävän PTR-yhteistyön kehittämiseksi. Muun muassa Suomen, Viron,

Latvian ja Liettuan poliisin, tullin ja rajavartiolaitosten päälliköt ovat tavanneet säännöllisesti. Suomen ja Viron PTR-viranomaisten päälliköt ovat vahvistaneet maiden välisen kuusikantaisen PTR-yhteistoiminnan kehittämislinjaukset. Keskeisinä periaatteina ovat yhteisen tilannekuvan muodostaminen, rikollisryhmien kohdevalinta, yhteisten tutkintaryhmien käyttö ja tiedustelumenetelmien ja -tekniikan kehittäminen. PTR-yhteistyö on käynnistetty vastaavasti Venäjän kanssa.

Kansallisten viranomaisratkaisujen erilaisuudesta seuraa myös se, että esityksessä ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi tehdä kansainvälistä vertailua eri jäsenvaltioiden ratkaisuista.

2.4 Nykytilan arviointi

PTR-yhteistoimintaa on kehitetty viime vuosina käytännössä voimakkaasti erityisesti perustamalla rikostorjunnan tueksi PTR-viranomaisten yhteisiä rikostiedustelu- ja analyysikeskuksia. Toiminnan kehittymistä ei ole otettu huomioon riittävästi lakitasolla. Erityisesti tämä koskee yhteisten henkilörekisterien käyttöä tiedustelu- ja analyysitoiminnassa.

PTR-viranomaisten toimivaltuuksista riikosten estämiseksi on säädetty viranomaisia koskevissa erillislaeissa sekä esitutkintalaissa (449/1987) ja pakkokeinolaissa (450/1987). Kutakin viranomaista koskevassa erillisessä lainsäädännössä on tapahtunut useita muutoksia PTR-asetuksen säätämisen jälkeen. Sekä poliisilakia että tullilakia on muutettu useaan kertaan ja rajavartiolaitosta koskeva kokonaisuudistus tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 2005. Toimivaltuuksissa on eroavaisuuksia eri viranomaisten välillä. Myös terminologia eri laeissa on vaihtelevaa. PTR-viranomaisten yhteistoiminnassa käytettävien toimivaltuuksien osalta ei ole erillistä sääntelyä. PTR-viranomaisten toimivaltuudet ja niiden perusteet vaihtelevat omassa päätehtävässä, toisen PTR-viranomaisen pyynnöstä suoritettavassa tehtävässä, toisen PTR-viranomaisen apuna suoritettavassa tehtävässä sekä virka-apuna suoritettavassa tehtävässä. Siitäkään, mitä tehtävää on rinnakkaisten tehtävien ja toimivaltuuksien kyseessä olles-

sa pidettävä PTR-viranomaisten päätehtävänä, ei ole aina säädetty. Toimivaltuuksien määräytyminen eri rooleissa ei ole riittävän selkeää. Epäselvää on esimerkiksi se, noudattaako tullin tutkija poliisia koskevia säännöksiä ja määräyksiä toimiessaan poliisin johtajamassa tutkintaryhmässä.

Kokonaiskuva PTR-viranomaisten yhteistyöstä ja siihen liittyvästä toimivaltuuksien käyttämisestä on tällä hetkellä hajanainen ja osin vaikeasti hahmotettava. Kokonaiskuvan hahmottamista vaikeuttavat edelleen kansainvälisiin sopimuksiin perustuvat yhteistyömuodot sekä niiden kansallinen sääntely. Kokonaiskuvan vaikea hahmotuvuus on ongelma niin toimivaltuuksien käytön kohteeksi joutuvan kansalaisen, toimivaltuuksia käyttävän virkamiehen kuin toimivaltuusjärjestelmää arvioivan päätöksentekijänkin näkökulmasta.

Useista asioista, joiden sääntely perustuu nykyiseen PTR-viranomaisten yhteistoiminnasta annettuun asetukseen, olisi tarpeen säätää lain tasolla. Samoin lain tasolla on tarve säätää keskeisistä uusista yhteistyömuodoista, joista ei ole sääntelyä.

Eduskunta on vastauksessaan hallituksen esitykseen laiksi rajavartiolaitoksesta edellyttänyt, että hallitus selvittää uuden erillisen poliisi-, tullin- ja rajavartiolaitosten yhteistoimintaa koskevan säädöksen tarpeellisuuden ottaen huomioon muun muassa kyseisten viranomaisten laissa säädetyt toimialakohtaiset tehtävät, olemassa olevan sääntelyn mahdollistama yhteistoiminta ja käytännön yhteistoiminnan tarpeet.

Sisäasiainministeriön asettama selvitysmies on poliisin johtamisjärjestelmää ja sisäistä laillisuusvalvontaa käsittelevässä raportissaan katsonut, että PTR-yhteistyöstä tulisi säätää laissa. Selvitysmies on raportissaan kiinnittänyt huomiota siihen, että eri viranomaisten edustajista koostuva tutkintaryhmä saattaa olla tehokas yhteistyömuoto, mutta sen johtaminen on erittäin haastavaa varsinkin jos yhteistyötä säätelevä normisto on vajavainen tai sitä ei ole lainkaan.

Ilmoitusten tekeminen ja toimenpiteistä sopiminen PTR-viranomaisten yhteisellä tehtävälueella

Lainsäädännössä on tällä hetkellä ratkaistu menettelytavat tilanteissa, joissa rajavartiolaitoksen tietoon tullut rikoksen tutkinta kuuluu sekä poliisin että rajavartiolaitoksen toimialaan. Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja tullin tehtäväjako koskevista säännöksistä muuta johdu, muun kuin tullilaisissa tarkoitetun tullirikoksen esitutkinnan poliisille, jos asian tai sen edellyttämien esitutkintatoimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää, taikka jos asianomainen esitutkintaviranomainen sitä vaatii. Asian tullille siirtämisestä on säädetty vastaavalla tavalla. Säännöksen tarkoituksena oli välttää viranomaistoiminnan päällekkäisyyksiä ja parantaa viranomaisten turvallisuutta.

Rajavartiolaitos on ilmoittanut sille rajavartiolaitossa säädetyn velvoitteen ja asiaa tämentävän sisäasiainministeriön asetuksen mukaisesti poliisille ja tullille tietoonsa tulleesta epäilystä rikoksesta ja käynnistämistään toimenpiteestä rikoksen ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteen saattamiseksi. Ilmoitukset on tehty vähäisissä tapauksissa yhteiskäyttöisten rekisterin avulla ja muissa tapauksissa tekemällä asiasta erillinen ilmoitus. Useissa muissakin kuin vähäisissä rikosasioissa tietojärjestelmien kautta tehtyä ilmoitusta on pidetty riittävänä. Erillinen ilmoitusmenettely on koettu turhauttavaksi. Myös poliisi ei ole kokenut ilmoitusta useinkaan tarpeelliseksi. Epäselvää on ollut myös se, käynnistääkö erillinen ilmoitus tutkinnan siirtomenettelyn vai sisältääkö se pelkän ilmoittamisen tutkintaan tulleesta rikoksesta.

Rajavartiolaitoksen tutkittavina olevia juttuja ei käytännössä ole juurikaan siirretty poliisille tai tullille. Vastaavasta tullia koskevasta siirtovelvoitteesta ei ole säädetty. Käytännössä usein PTR-viranomaisten yhteiskäytössä olevat tietojärjestelmät ja kyselyjärjestelmät toisten PTR-viranomaisten tietojärjestelmiin tukevat tiedon välittymistä muille PTR-viranomaisille tutkintaan otetuista rikosasioista.

Vaikka tutkintaan liittyvistä toimenpiteistä on yleensä PTR-viranomaisten kesken päästy sopimukseen, olisi kiireellisiä ongelmatilanteita varten oltava olemassa laintasoinen ratkaisumalli.

PTR-rikostiedusteluyksiköt ja tietojen käsittely niissä

Rikostiedustelu- ja rikosanalyysitoiminnan onnistuminen edellyttää toimivia tietojärjestelmiä ja tiedonvaihtoa.

Uusista sääntelyä vaativista yhteistyömuodoista keskeinen on erityisesti yhteinen rikostiedustelu- ja rikosanalyysitoiminta. Sääntelyä tarvittaisiin siitä, miten PTR-viranomaiset voivat perustaa yhteisiä rikostorjuntatehtäviä varten rikosanalyysirekistereitä, tallentaa ja käsitellä niissä tietoja sekä miten analysoitua tietoa voidaan luovuttaa edelleen eri viranomaisten tarpeisiin.

Rekisteritietojen luovuttamiseen liittyvä sääntely PTR-viranomaisten välillä on lähtökohtaisesti lakitasolla säännelty ja kunnossa. Sen sijaan laista ei ilmene riittävän selkeästi, miten laajan oikeuden rekisteritietojen käsittelyyn rikosanalyysitarkoituksessa, esimerkiksi tietojen käyttämiseen ja tallentamiseen, rekisteritiedon saantioikeus luo.

Tällä hetkellä tietojen käsittelyyn liittyvistä seikoista on sovittu PTR-viranomaisten keskinäisissä sopimuksissa. Sopimuksissa on rekisteritietojen osalta esitetty, että osapuolten on huolehdittava siitä, että toisen osapuolen rekistereistä saatuja tietoja käsitellään asianmukaisesti. Sopimuksissa annetaan toiselle osapuolelle oikeus tallentaa yksittäistapauksessa toisen osapuolen rekisteritietoja, jos se on välttämätöntä osapuolille säädettyjen tehtävien asianmukaiseksi hoitamiseksi. Koska henkilötietolain mukaan tietojen käsittelyllä tarkoitetaan muun muassa tietojen tallentamista, muuttamista ja käyttämistä, yhteistointasopimuksissa annettu tietojen käsittelyoikeus saattaa olla ristiriidassa lain kanssa. Myös erikseen annettu oikeus tallentaa toisen osapuolen rekisteristä saatuja tietoja on ongelmallinen. Tietojen käsittelyn osalta lain tasoinen sääntelyn tarve on ilmeinen.

PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät

PTR-viranomaisten parantuneen tiedonvaihdon ansiosta saadaan sarjoitettuja suuria rikostutkintakokonaisuuksia, jotka liittyvät useiden eri viranomaisten tehtäviin ja joiden esitutkinnan tarkoituksenmukainen järjestäminen edellyttäisi nykyistä laajempaa esitutkintayhteistyötä. Vakavan rikollisuuden torjuntakohteiden määrittely- ja valintamenettelyn kehittäminen ja siihen liittyvä valmistelu PTR-rikostiedusteluyksiköiden toimesta korostaa edelleen yhteisen rikostutkinnan tarvetta. Tarve suorittaa rikostutkintaa eri viranomaisten yhteistoiminnassa korostuu myös muun muassa rikollisuuden kansainvälistymisen ja järjestäytyneen rikollisuuden monialaistumisen seurauksena. Tästä syystä myös yhteiseen tiedonhankintaan ja rikostutkintaan liittyvät kysymykset tulee säännellä tarkoituksenmukaisella tavalla.

Riippuen jutun laajuudesta sekä siitä, missä määrin juttu liittyy eri PTR-viranomaisten tehtäviin, saattaa olla tarkoituksenmukaista joko perustaa yhteinen tutkintaryhmä tai jättää tutkinta yhden viranomaisen vastuulle muiden antaessa tutkinnassa mahdollisesti tarvittavaa apua.

Voimassaolevan lainsäädännön perusteella on eräissä tilanteissa tulkinnanvaraista, saavatko tulliviranomaiset osallistua PTR-yhteistyössä omia toimivaltuuksiaan käyttäen myös sellaisten rikosten esitutkintaan, joiden tutkintaa ei ole erikseen säädetty tullin tehtäväksi. Rajavartiolaitoksen osalta asiasta on säädetty rajavartiolain 43 ja 45 §:ssä. Asiallisesti tämänkaltainen sääntely kuuluisi kuitenkin ainakin pääosin PTR-lakiin. Samoin on epäselvää, voivatko tulliviranomaiset osallistua sellaisen tutkinta- tai tiedonhankintatoimenpiteen suorittamiseen, jonka käyttämistä ei ole säädetty niiden omiin toimivaltuuksiin. Rajavartiolaitoksen osalta asianomainen säännös on rajavartiolain 41 §:n 2 momentissa. Tämäkin säännös kuuluisi paremminkin PTR-lakiin. Sääntelyn tulee joka tapauksessa olla lain tasolla, koska kyse saattaa olla tutkinta- ja tiedonhankintatoimenpiteiden suorittamisesta laajemmin kuin mitä PTR-viranomainen voisi käyttää toimivaltuuksiaan yksin toimiessaan.

Kustannusten korvaaminen

Yhteistoimintaa tiivistettäessä ja lisättäessä tulee olla selkeästi säännelty, miten yhteistoiminnasta aiheutuvat kustannukset jakaantuvat viranomaisten välillä.

PTR-toiminnassa lähtökohtana olisi jatkossakin, että kukin viranomaisesta vastaisi itse yhteistoiminnasta aiheutuvista kuluista. Koska PTR-yhteistoiminnan osalta on tarkoituksenmukaista poiketa maksuperustelain mukaisesta pääsäännöstä, tulisi maksuttomuutta koskeva säännös nostaa lakitasolle.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lain tasolla niistä asioista, joista säädetään nykyisessä asetuksessa sekä muista lakitasoisista sääntelyä vaativista yhteistoimintaa koskevista asioista.

Lain tavoitteena on, että laki antaisi selkeän kokonaiskuvan PTR-viranomaisten yhteistoiminnasta ja muodostaisi mahdollisimman selkeän oikeudellisen pohjan yhteistyölle.

Toimintaympäristön muutosten asettamat haasteet sekä viranomaisten resursseihin kohdistuvat tuottavuuspaineet edellyttävät syvällistä ja suunnitelmallista yhteistyötä valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. PTR-yhteistoiminnan on oltava viiveetöntä, joustavaa sekä tehokasta ja tulokSELLISTA.

Osapuolten tietotaitoa on käytettävä hyväksi nykyistä paremmin. PTR-viranomaisten kesken on tarkoitus jatkossakin toisen tehtäväalueeseen tutustumisen ja työpaikkaharjoittelun ohella järjestää pidempiaikaista PTR-yhdyshenkilötoimintaa ja PTR-virkamiesvaihtoa.

Tarkoituksena on myös lisätä lainsäädäntöön keskeiset uudet yhteistyömuodot kuten yhteinen rikostiedustelu ja -analyysi. Lain tasolla on tarve säätää myös siitä, miten PTR-viranomaiset voivat vaihtaa, tallentaa ja käsitellä tietoja keskenään sekä siitä, minkälaisia yhteisiä tietokantoja PTR-viranomaisilla voi olla. Samoin tulee säätää siitä, millä tavoin ja mitä toimivaltuuksia

käyttäen PTR-viranomaiset voivat suorittaa rikostiedustelua ja rikosten esitutkintaa yhteisesti. Samalla muussa lainsäädännössä olevat päällekkäiset säännökset poistettaisiin ja muiden säädösten sananmuotoja yhdenmukaistettaisiin ehdotetun lain kanssa.

PTR-viranomaisten yhteistoimin saadaan sarjoitettuja suuria tutkintakokonaisuuksia, jotka liittyvät useiden eri viranomaisten tehtäviin. Tästä syystä myös yhteiseen tiedonhankintaan ja tutkintaan liittyvät kysymykset tulee säännellä tarkoituksenmukaisella tavalla. Vakavan rikollisuuden torjuntakohteiden määrittely- ja valintamenettelyn kehittäminen korostaa tarvetta säännellä yhteistä rikostutkintaa. Yhteisistä tutkintaryhmistä ja niissä käytettävistä toimivaltuuksista sekä vastuista säädettäisiin ehdotetussa laissa.

Laissa säädettäisiin myös toiselta PTR-viranomaiselta yhteistoiminnasta perittävistä maksuista, koska valtion maksuperustelain 4 §:n 1 momentin mukaan toiselle viranomaiselle tuotettujen palveluiden tulee olla maksullisia, jollei maksuttomuudelle ole perusteltua syytä. Lain 2 §:n 1 momentin mukaan jos muulla lailla tai laissa olevan valtuutuksen nojalla annetaan valtion maksuperustelaista poikkeavia säännöksiä, noudatetaan niitä valtion maksuperustelain sijasta. PTR-toiminnassa lähtökohtana on, että kukin viranomaisesta vastaa yhteistoiminnasta aiheutuvista kuluista.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että PTR-viranomaisten yhteistoiminnasta säädettäisiin lain tasolla.

Lakiin sisällytettäisiin säännökset toimimisesta toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueella rikostorjunnassa. Yhteistoiminta toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueella ehdotetaan jaoteltavaksi kahteen erilaiseen tilanteeseen; 1) pyynnön perusteella tapahtuva toimenpiteen suorittaminen toisen PTR-viranomaisen puolesta ja 2) ilman pyyntöä tapahtuva toimenpiteen suorittaminen toisen PTR-viranomaisen puolesta kiiretilanteissa. Ehdotuksen mukaan PTR-viranomaisella voisi pyynnöstä suorittaa toisen PTR-viranomaisen puolesta tämän tehtäväalueeseen kuuluvan rikostorjuntatoimenpiteen. Jos toimenpide ei

siedä viivytystä PTR-viranomainen voisi suorittaa rikostorjuntaan liittyvän toimenpiteen ilman pyyntöäkin. Toimenpiteestä olisi tällöin kuitenkin ilmoitettava ilman aiheetonta viivytystä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen toimenpide kuuluu.

Lisäksi ehdotetaan, että PTR-viranomaisen olisi ilmoitettava ilman aiheetonta viivytystä tietoonsa tulleesta rikoksesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä toiselle PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen asia myös kuuluu, tekemällä siitä merkintä PTR-viranomaisten yhteiskäyttöisiin rekistereihin.

Ehdotus sisältää myös valvottua läpilaskua koskevan menettelyllisen sääntelyn. Toimivalta suorittaa valvottuja läpilaskuja perustuisi kuitenkin edelleen lakiin kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa sekä sen kanssa rinnakkain sovellettaviin kansainvälisiin sopimuksiin, joihin Suomi on sitoutunut.

Ehdotuksen mukaan PTR-viranomaiset voisivat perustaa yhteisiä rikostiedusteluyksiköitä, joiden tehtävänä olisi hankkia, analysoida ja välittää ajantasaista ja kattavaa rikostiedustelutietoa PTR- ja muiden viranomaisten valtakunnallisiin, alueellisiin ja paikallisiin tarkoituksiin. PTR-rikostiedusteluyksikössä edustettuna oleva PTR-viranomainen voisi ehdotuksen mukaan perustaa vakavaa tai laajamittaista rikollisuutta koskevaa yksittäistä rikostorjuntatehtävää varten tilapäisen rikosanalyysirekisterin.

Ehdotus sisältäisi säännökset myös PTR-viranomaisten yhteisistä tiedonhankinta- ja tutkintaryhmistä.

Ehdotuksen mukaan PTR-viranomainen olisi velvollinen tilapäisesti antamaan toisen PTR-viranomaisen käyttöön rikostorjunta-, valvonta- tai kansainväliseen yhteistoimintaan liittyviä välttämättömiä toimenpiteitä varten välineistöään, tilojaan, henkilöstövoimavarojaan tai erityisasiantuntijapalveluitaan, joita pyytävällä viranomaisella ei olisi käytettävissään.

Ehdotus sisältäisi säännökset myös kustannusten korvaamisesta. Lähtökohtana olisi se, että kukin PTR-viranomainen vastaisi yhteistoiminnasta aiheutuvista kustannuksistaan. Toiselle PTR-viranomaiselle annettavan avun sitoessa suuria voimavaroja ja pitkittyessä siten, että se häittäisi olennaisesti apua

antavan PTR-viranomaisen perustoimintoja taikka aiheuttaisi merkittäviä kustannuksia, ehdotetaan, että avun antajalla olisi oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista.

Samalla rajavartiolain, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain päällekkäiset säännökset kumottaisiin ja lakin sananmuotoja yhdenmukaistettaisiin ehdotetun lain kanssa.

Valtiovarainministeriössä on vireillä tullilain kokonaisuudistuksen valmistelutyö. Ehdotetun poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annettavan lain säätämisen yhteydessä on kuitenkin tarpeen jo ennen tullilain kokonaisuudistusta lisätä tullilakiin säännökset tilapäisestä analyysirekisteristä sekä rikostorjuntatoimenpiteen siirtämisestä.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdotetun lain avulla parannettaisiin PTR-viranomaisten toiminnan tuottavuutta ja kustannustehokkuutta.

Lain avulla parannettaisiin PTR-viranomaisten virkamiesten mahdollisuuksia suorittaa kiireellisiä rikostorjunnallisia toimenpiteitä toistensa puolesta, minkä johdosta vähennettäisiin tarvetta sijoittaa samoihin toimipisteisiin kaikkien PTR-viranomaisten edustajia. Erityisen tärkeää tämä on harvaan asutuilla alueilla Itä- ja Pohjois-Suomessa sekä Saaristomerellä. Parantuneen tiedonvaihdon johdosta vältettäisiin päällekkäistä toimintaa, mikä parantaisi PTR-viranomaistoiminnan taloudellisuutta. Yhdistämällä viranomaisten tiedot keskenään saataisiin parannettua tilannekuvaa rikollisuudesta sekä viranomaisten resurssit ja varsinkin kalleimmat rikostorjuntatoimenpiteet kohdennettua mahdollisimman tarkasti oikeisiin kohteisiin, mikä parantaisi kustannustehokkuutta.

Lailla parannettaisiin PTR-viranomaisten käytössä olevien tietojärjestelmien, henkilöstön ja investointien joustavaa yhteiskäyttöä. Lailla edistettäisiin uusien investointien yhteensopivuuden varmistamista ja yhteisiä hankintoja, millä vältettäisiin tilanteita, että

kaikkien viranomaisten tulisi varautua vastaavanlaisiin investointeihin.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Toteutuessaan laki yhdenmukaistaisi edelleen viranomaisten toimintatapoja, menetelmiä, välineistöä ja kalustoa. Laki parantaisi PTR-viranomaisten mahdollisuuksia suunnitella ja toteuttaa yhdessä rikostorjuntatoimenpiteitä joustavasti sekä välttää päällekkäisiä toimenpiteitä. Laki selkeyttäisi yhteistoimintaan liittyviä oikeudellisia kysymyksiä ja helpottaisi siten yhteistoimintaa.

Laki lisäisi PTR-viranomaisten rekisterien sisältämien tietojen yhteiskäyttöisyyttä, mikä parantaisi rikostorjunnassa käytävissä olevien tietojen kattavuutta, ajantasaisuutta ja luotettavuutta sekä sarjoittamisen ja rikosanalyysin tehokkuutta. Parantuneen tiedonvaihdon avulla parannettaisiin myös rikostorjuntatoimenpiteisiin osallistuvien virkamiesten turvallisuutta.

Laki ei muuttaisi PTR-viranomaisten päävastuualueita, mutta parantaisi viranomaisten yhteistoimintaa yhteisellä tehtävällä alueella sekä lisäisi viranomaisten mahdollisuuksia tiettyissä tilanteissa suorittaa toiselle PTR-viranomaiselle kuuluvia tehtäviä tämän puolesta. Laki ei myöskään antaisi viranomaisille uusia toimivaltuuksia, mutta mahdollistaisi kunkin viranomaisen käytössä jo olevien toimivaltuuksien joustavamman käyttämisen tilapäisesti yksittäisen toimenpiteen suorittamiseksi toisen PTR-viranomaisen puolesta.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Ehdotuksen tavoitteena on parantaa kansalaisten turvallisuutta ja edistää rikosvastuun toteutumista. Ehdotetulla lailla parannettaisiin viranomaisten mahdollisuuksia estää, paljastaa ja selvittää rikoksia. Syventämällä viranomaisten yhteistoimintaa turvattaisiin palvelutaso myös haja-asutusalueilla ja mahdollistettaisiin nopea viranomaistoiminta kii-reellisiä toimenpiteitä vaativissa asioissa.

Lakiehdotuksen tarkoittama PTR-viranomaisten yhteinen rikostiedustelu- ja analyysitoiminta parantaisi rikostorjunnan suunnitelmallisuutta ja tehokkuutta. Laki te-

hostaisi erityisesti rikostorjuntaan liittyvien toimenpiteiden suuntaamista oikeisiin kohteisiin ja vähentäisi viranomaistoiminnan päällekkäisyyksiä varmistamalla PTR-viranomaisten keskinäisen tiedonkulun ajantasaisuus. Yhteinen rikostiedustelu ja –analyysi tuottaisivat tietoa laajoista rikoskokonaisuuksista, jotka liittyvät useamman PTR-viranomaisen tehtävään alueeseen. Näiden kokonaisuuksien paljastaminen ja selvittäminen yhteisen tiedonhankinnan ja rikostutkiminnan avulla parantaisi rikostorjunnan tuloksellisuutta ja tehokkuutta. Erityisen tärkeää PTR-viranomaisten toimintojen yhteensovittaminen on järjestäytyneen ja muun vakavimman rikollisuuden torjunnassa.

Laki antaisi selkeämmän kokonaiskuvan PTR-yhteistoiminnasta sekä siihen liittyvästä sääntelystä.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja –aineisto

Valtakunnallinen PTR-johtoryhmä asetti 13 päivänä lokakuuta 2004 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia esiselvitys PTR-viranomaisten yhteistoiminnan sääntelyn tarpeesta ja siitä, tuleeko sääntely toteuttaa lain tasolla. Selvityksessä tuli ottaa huomioon myös liittymät muiden kuin PTR-viranomaisten yhteistyötarpeisiin. Työryhmä valmisteli arviomuistion uuden PTR-säädöksen tarpeesta ja sen eri toteutusvaihtoehtoista 1 päivänä maaliskuuta 2005 ja esitti vaihtoehtoisia sääntelymalleja. Valtakunnallinen PTR-johtoryhmä päätti esiselvityksen mukaisesti ottaa jatkovalmistelun perustaksi mallin, jossa PTR-viranomaisten yhteistoiminnan sääntely nostettaisiin lain tasolle.

Sisäasiainministeriö asetti 2 päivänä kesäkuuta 2005 lainvalmisteluhankkeen PTR-viranomaisten yhteistoiminnasta ja asetti sanelun hankkeen toteuttamiseksi työryhmän. Työryhmän tavoitteena oli laatia esitys, jossa lain tasolla säädettäisiin niistä asioista, joista säädetään nykyisessä asetuksessa PTR-viranomaisten yhteistoiminnasta sekä muista lakitasoista sääntelyä vaativista PTR-viranomaisten yhteistoimintaa koskevista asioista. Työryhmään nimettiin edustajat si-

sääsiainministeriöstä, valtiovarainministeriöstä, Tullihallituksesta ja keskusrikospoliisista.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Sisäasiainministeriön poliisiosasto pyysi lausunnot hallituksen esitysluonnoksesta 18.6.2007 seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, Tullihallitus, Rajavartiolaitoksen esikunta, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Valtiontalouden Tarkastusvirasto, poliisin lääninjohdot, keskusrikospoliisi, suojelupoliisi, Helsingin kihlakunnan poliisilaitos, Poliisiammattikorkeakoulu, Poliisikoulu, Poliisin Tekniikkakeskus, Poliisin Tietohallintokeskus, Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry, Nimismiesyhdistys ry, Tulliliitto ry, Tullivir-

kamiesliitto ry, Tullin Akavalainen Yhdistys ry, Rajavartioliitto ry, Merivartioliitto ry, Upseeriliitto ry, Päälystöliitto ry, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto ry.

Oikeusministeriö ei ole toimittanut kirjallista lausuntoaan esityksestä. Sen sijaan oikeusministeriön edustajat ovat suullisesti kommentoineet ehdotusta.

Lausunnonlehteneessä lakiehdotuksessa lain soveltamisala oli rajattu koskemaan vain rikostorjuntaa. Tullihallituksen, keskusrikospoliisin ja Valtakunnansyyttäjänviraston lausuntojen mukaisesti esitystä on sittemmin laajennettu koskemaan muutakin PTR-viranomaisten yhteistyötä. Valtiovarainministeriön ehdotuksesta kustannusten korvaamista koskevaa esitystä on selkeytetty ehdotetulla tavalla.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta

1 §. Lain tarkoitus. Pykälän 1 momentin mukaan lain tarkoituksena olisi edistää ja syventää poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoimintaa sekä PTR-viranomaisten yhteisten toimintalinjojen toteuttamista. Lailla pyritään siihen, että PTR-viranomaisille säädetty rikostorjuntaan, valvontaan sekä PTR-viranomaisia koskevaan kansainväliseen yhteistoimintaan liittyvät tehtävät ja yksittäiset toimenpiteet tulisivat hoidetuiksi tarkoituksenmukaisesti, tehokkaasti ja taloudellisesti. Lain tavoitteena on selkeyttää PTR-viranomaisten toimintavelvollisuutta sekä yhteisellä tehtäväalueella että toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueella.

Lain tarkoituksena ei ole muuttaa PTR-viranomaisten nykyisiä päätehtäväalueita. Tarkoituksena ei ole muuttaa myöskään sitä, että jokainen PTR-viranomainen vastaisi edelleenkin omalle tehtäväalueelleen kuuluvien toimenpiteiden suunnittelusta, niiden hoitamiseen varustautumisesta ja toteuttami-

sesta. Lähtökohtaisesti kunkin PTR-viranomaisen hallinnolliset lupa-asiat sekä tullin verotustehtävät eivät kuuluisi lain soveltamisalaan.

Ehdotuksen tarkoituksena olisi myös koota PTR-yhteistyötä koskevat säännökset kattavasti yhteen lakiin.

Rikostorjuntaa ei ole aiemmin lakitasolla määritelty, mutta sen on katsottu kattavan nimenomaan rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen tähtäävät toimenpiteet.

Rikostorjuntatehtävällä tarkoitettaisiin yksittäisen rikoksen tai rikoskokonaisuuden estämisen, paljastamisen tai selvittämisen edellyttämien toimenpiteiden muodostamaa kokonaisuutta. Tehtävään liittyvällä toimenpiteellä tarkoitettaisiin yksittäistä toimenpidettä, esimerkiksi kiinniottotoimenpidettä tai kotietsinnän suorittamista.

Poliisi on rikostorjunnan yleisviranomaisen ja siten toimivaltainen kaikissa rikostorjuntatehtävissä. Rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen rikostorjuntaan liittyvät tehtävät ja toimivaltuudet ovat rajatumpia kuin poliisilla siten kuin tullia ja rajavartiolaitosta koskevassa erityislainsäädännössä on säädetty.

PTR-viranomaisten tehtäväalueet menevät tietyiltä osin päällekkäin.

Tässä laissa valvontatoiminnalla tarkoitetaan muun muassa yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvää valvontatoimintaa, tavaroiden maahantuonnin ja maastaviennin sekä henkilöiden maahantulon ja maastalähdon sekä ulkomaalaisten maassaolon laillisuuden valvontaa.

Yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantava tilanne johtaa usein jonkin rikoksen tunnusmerkistön täytymiseen ja siksi tällaiseen tilanteeseen puuttuminen on usein myös osa rikoksen ennalta estämistä. Tämän vuoksi laki koskisi myös yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvää valvontaa esimerkiksi satamissa ja rajanylityspaikoilla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä.

Tässä laissa PTR-viranomaisten kansainvälisellä yhteistoiminnalla tarkoitettaisiin yhteisten edustajien käyttämistä osallistuessa esimerkiksi Euroopan unionia koskevaan ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön. Tämä edellyttäisi myös yhteisten toimintalinjojen muodostamista PTR-viranomaisten kansainvälisessä edustautumisessa. Tässä laissa tarkoitettu kansainvälinen yhteistoiminta käsittäisi myös yhteiset kansainväliset operaatiot ja harjoitukset.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan määriteltäväksi, että PTR-viranomaisten yhteistoiminnalla tarkoitettaisiin tässä laissa rikostorjuntaan, valvontatoimintaan ja kansainväliseen yhteistyöhön liittyvän toimenpiteen suorittamista toisen PTR-viranomaisen puolesta tai apuna tämän tehtäväalueella sekä toimimista yhteistyössä PTR-viranomaisten yhteisellä tehtäväalueella. Tällainen toisen PTR-viranomaisen puolesta tai apuna tämän tehtäväalueella suoritettava toimenpide olisi esimerkiksi tullin suorittama rikosilmoituksen vastaanotto-, kuulustelu- tai kiinniottotoimenpide muussa kuin tullirikoksessa. Esimerkkinä toimimisesta yhteisellä tehtäväalueella olisi yhteisesti määritellyn rikoskokonaisuuden selvittäminen kaikkien PTR-viranomaisten yhteistyönä.

Pykälän 3 momentin mukaan PTR-viranomaisten tehtävistä ja niihin liittyvistä toimivaltuuksista olisi lisäksi voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty.

Lain 1 §:llä ei olisi tarkoitus muuttaa tai laajentaa viranomaisten tehtäväalueita ja niihin liittyviä toimivaltuuksia muutoin kuin tämän lain 5—7 §:ssä tarkoitettussa rikostorjuntaan liittyvässä yhteistoiminnassa. Laissa ehdotetaan lisättäväksi PTR-viranomaisten mahdollisuuksia suorittaa toimenpiteitä rikostorjuntaan liittyvässä yhteistoiminnassa.

Myös PTR-viranomaisten sellaisista oman perustehtäväalueen ulkopuolisista tehtävistä, jotka eivät liity rikostorjuntaan, säädettäisiin edelleen kunkin viranomaisen omassa lainsäädännössä tai muussa asianomaista tehtäväaluetta koskevassa lainsäädännössä. Eriksen säänneltyjä tehtäviä olisivat esimerkiksi poliisille tai tullille säädetyt rajatarkastuksiin taikka poliisille tai rajavartiolaitokselle tullitoimenpiteisiin liittyvät tehtävät.

2 §. Toimiminen toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueella. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi yhteistoiminnasta toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueella rikostorjunnassa. Yhteistoiminta toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueella ehdotetaan jaoteltavaksi kahteen erilaiseen tilanteeseen; 1) pyynnön perusteella tapahtuva toimenpiteen suorittaminen toisen PTR-viranomaisen puolesta ja 2) ilman pyyntöä tapahtuva toimenpiteen suorittaminen toisen PTR-viranomaisen puolesta kiiretilanteissa.

Pykälän 1 momentin mukaan PTR-viranomainen voisi pyynnöstä suorittaa toisen PTR-viranomaisen puolesta tämän tehtäväalueeseen kuuluvan rikostorjuntatoimenpiteen. Toimenpiteen suorittamisessa PTR-viranomainen saisi käyttää vain niitä toimivaltuuksia, joita se saa käyttää omalla tehtäväalueellaan sille kuuluvissa rikostorjuntatehtävissä. PTR-yhteistoiminta ei mahdollistaisi sitä, että PTR-viranomainen saisi käyttöönsä uusia toimivaltuuksia, vaan se ainoastaan laajentaisi kyseisen PTR-viranomaisen toimivaltuuksien käyttöalaa tilapäisesti. Tästä syystä toimenpiteen suorittavalla viranomaisella olisi jo olemassa toimivaltuuksien käyttämisen edellyttämä kokemus, koulutus, välineistö ja muu varustautuminen.

Ehdotetun säännöksen mukaan esimerkiksi tullimies voisi suorittaa pahoinpitelystä epäillyn henkilön kiireellisen kiinnioton, vaikka tullin tehtävänä ei ole tutkia kyseisiä rikoksia.

Tarkoituksena olisi, että viranomaisille säädetty tehtävät tulisivat hoidetuiksi mahdollisimman tehokkaasti. Ehdotetulla säännöksellä myös parannettaisiin viranomaispalvelujen saatavuutta harvaan asutuilla alueilla. Tarkoituksena olisi myös varmistaa, että erityisesti vakavampaan rikollisuuteen liittyvät kiireelliset toimenpiteet tulevat suoritetuiksi joutuisasti. Säännös jättäisi kuitenkin pyynnön vastaanottaneen PTR-viranomaisen harkintaan sen, voisiko se ryhtyä kyseisen toimenpiteen suorittamiseen omien tehtäviensä suorittamista vaarantamatta.

Pykälän 2 momentin mukaan PTR-viranomainen voisi suorittaa 1 momentissa tarkoitettun rikostorjuntaan liittyvän toimenpiteen ilman pyyntöäkin, jos toimenpidettä ei voitaisi viivyttää. Toimenpiteestä olisi ilmoitettava ilman aiheetonta viivytystä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen toimenpide kuuluu. Toimenpiteistä olisi luovutava, kun se viranomainen, jonka puolesta toimenpide suoritettaisiin, sitä pyytäisi tai olisi ottanut tehtävän hoitaakseen.

Kuten 1 momentin perusteluissa on todettu, ehdotuksen tarkoituksena ei olisi laajentaa PTR-viranomaisen toimivaltuuksia niissäkään kiireellisissä tilanteissa, joissa PTR-viranomainen suorittaisi toimenpiteen omaloitteisesti toisen PTR-viranomaisen puolesta.

Vaikka 2 momentissa ei ehdoteta PTR-viranomaiselle ehdotonta toimimisvelvollisuutta toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueella, toimenpide kuitenkin suoritettaisiin lähtökohtaisesti aina niissä kiireellisissä tilanteissa, kun PTR-viranomaisella on mahdollisuus, koulutus ja tarpeellinen välineistö kiireellisten toimenpiteiden suorittamiseen. Ehdotus ei asettaisi PTR-viranomaisille varautumisvelvollisuutta toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueelle kuuluvien tehtävien hoitamiseksi. Toimimisvelvollisuus ei edellyttäisi apua antavalta PTR-viranomaiselta aktiivisia valvontatoimenpiteitä puuttumista edellyttävien tilanteiden havaitsemiseksi, vaan ainoastaan edellyttäisi puuttumista jo esille tulleisiin tilanteisiin.

Pykälän 3 momentin mukaan siinä tapauksessa, ettei PTR-viranomainen ryhtyisi 2 momentissa tarkoitettun toimenpiteen suorittamiseen, sen olisi ilmoitettava tietoon tul-

leesta asiasta ilman aiheetonta viivytystä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen toimenpide kuuluisi, jos ilmoittaminen olisi välttämätöntä vakavan rikoksen estämiseksi, tällaista rikosta koskevan tutkinnan aloittamiseksi tai yleistä järjestystä ja turvallisuutta uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi taikka milloin se näihin rinnastettavan muun erityisen syyn vuoksi olisi tarpeen. Lainkohdassa ehdotettaisiin säädettäväksi PTR-viranomaisen ilmoittamisvelvollisuudesta tietyissä välittömiä toimenpiteitä edellyttävissä vakavissa tilanteissa. Voimassa olevien tietojenvaihtoa koskevien säännösten nojalla PTR-viranomaisella on oikeus ilmoittaa ehdotetussa säännöksessä tarkoitetuista asioista, mutta PTR-viranomaisella ei kuitenkaan ole velvollisuutta tehdä kyseistä ilmoitusta. Vaikka ilmoitusvelvollisuus säädettäisiin erikseen koskemaan vain vakavampia tapauksia, edellyttäisi hyvä PTR-yhteistyö tämän lain tarkoittaman ilmoituksen tekemistä myös muissa tapauksissa.

Ilmoitusvelvollisuus on ehdotettu asetettavaksi samalle tasolle kuin milloin poliisilain 9 §:n 3 momentin mukaan alkaa poliisimiehen velvollisuus myös vapaa-aikanaan puuttua vakavimpiin tilanteisiin. Tullimiehelle ja rajavartiomiehelle ei ole säädetty vastaavaa vapaa-aikana velvoittavaa ilmoitusvelvollisuutta. Säännöksellä ei olisi tarkoitus laajentaa tullimiehen ja rajavartiomiehen vapaa-aikaa koskevaa ilmoitusvelvollisuutta havaitsemastaan rikoksesta.

3 §. Ilmoitusten tekeminen ja toimenpiteistä sopiminen PTR-viranomaisten yhteisellä tehtäväalueella. Pykälän 1 momentissa todettaisiin, että PTR-viranomaisen olisi ilmoitettava ilman aiheetonta viivytystä tietoonsa tulleesta rikoksesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen asia myös kuuluu, tekemällä siitä merkintä PTR-viranomaisten yhteiskäyttöisiin rekistereihin. Esimerkiksi kaikilla PTR-viranomaisilla käytössä olevasta poliisiasian tietojärjestelmästä jokainen viranomainen saa selville, mitä asioita viranomaisilla kulloinkin on tutkittavana. Säännös ei edellyttäisi uusien yhteiskäyttöisten tietojärjestelmien perustamista.

Säännöksen tarkoituksena olisi parantaa viranomaisten keskinäistä tiedonvaihtoa yhtei-

sellä tehtäväalueella, minkä avulla voitaisiin estää viranomaisten päällekkäistä toimintaa. Viranomaisten päällekkäinen toiminta olisi kyettävä estämään voimavarojen tarkoituksenmukaisen käyttämisen edistämiseksi. Päällekkäinen toiminta saattaisi johtaa myös keskenään ristiriitaisiin toimenpiteisiin. Erityisesti salaisten tiedonhankintamenetelmien osalta se muodostaisi myös riskin toimenpiteen suorittamiseen osallistuvien henkilöiden turvallisuudelle.

Pykälän 2 momentin mukaan edellä 1 momentissa tarkoitetuista toimenpiteistä sovitaisiin tapauskohtaisesti siten, että yhteistoiminta tuottaisi rikosvastuun toteutumisen kannalta tarkoituksenmukaisimman lopputuloksen ja siinä otettaisiin huomioon kunkin PTR-viranomaisen päätehtävät ja toiminta-vaimuidet. Ratkaisua tehtäessä otettaisiin huomioon myös kunkin PTR-viranomaisten kulloistakin tapausta varten käytettävissä olevat johtamisvalmiudet, käytettävissä olevat voimavarat, kansainväliset yhteistyösopimukset ja -suhteet sekä tarkoituksenmukaisuus yksittäistapauksessa. Lähtökohtana edelleen olisi, että se viranomainen, joka olisi paljastanut rikoksen tai muulla tavoin jo aloittanut toimenpiteet asiassa, jatkaisi asian hoitamista.

Jos toimenpiteistä ei päästäisi sopimukseen, niistä päättäisi poliisi. Tämä olisi perusteltua, koska poliisi on rikostorjunnan yleisviranomainen ja toimivaltainen niissäkin rikostorjuntatehtävissä, joissa tullilaitoksella ja rajavartiolaitoksella on rinnakkainen toimivalta poliisin kanssa. Rajavartiolaitos ja tullilaitos ovat puolestaan erityisviranomaisia, joiden rikostorjuntaan liittyvät tehtävät, vastuut ja toimivaltuudet on rajatumpia kuin poliisilla.

Poliisille tarkoitettu oikeus päättää toimenpiteistä silloin, kun niistä ei päästä sopimukseen, ei antaisi poliisille oikeutta määrätä muiden PTR-viranomaisten voimavarojen käytöstä eikä ottaa toisen PTR-viranomaisen rikostorjuntakohteena olevaa osakokonaisuutta tutkittavakseen, vaan se mahdollistaisi ainoastaan päättämisen yksittäisistä tutkintaan liittyvistä toimenpiteistä. Esimerkiksi jos poliisin toiminnan kohteena olisi tietyn rikollisjärjestön koko rikollinen toiminta, voisi poliisi yksittäistapauksessa tehdä toisel-

le PTR-viranomaiselle pyynnön siitä, ettei toinen PTR-viranomainen puuttuisi osatekoon välittömästi, jos toimenpiteen suorittaminen vaarantaisi rikoskokonaisuuden selvittämistä. Poliisi ei sen sijaan saisi oikeutta tätä yleisemmin antaa tullille tai rajavartiolaitokselle niiden rikostorjunnan kohdentamista koskevia määräyksiä.

Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin 2 momenttia koskevasta päätöksentekomenetelmästä ja erityisesti siitä, millä tasolla toimenpiteiden suorittamista koskeva päätös poliisissa tehtäisiin. Päätöksen tekisi toimenpidettä suoritettava yksikköä ylempi poliisin esimiestaso neuvoteltuaan ensin PTR-viranomaisten kanssa, jota asia myös koskee. Silloin kun kyseinen yksikkö olisi kihlakunnan poliisilaitos, asiasta päättäisi poliisin läänijohto. Keskusrikospoliisin osastojen osalta asiasta päättäisi keskusrikospoliisin päällikkö tai apulaispäällikkö.

Sovittaessa toimenpiteistä PTR-viranomaisten kesken tulisi ajoissa huolehtia myös esitutkintalain 15 §:n 1 momentin mukaisesta velvollisuudesta ilmoittaa rikosasiasta syyttäjälle, jotta syyttäjä voi tarpeellisessa määrin seurata esitutkinnan etenemistä ja tarvittaessa antaa sitä koskevia määräyksiä.

4 §. Menettely valvotun läpilaskun toteuttamisessa. Eduskunnan lakivaliokunta on käsitellessään hallituksen esitystä keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen ja keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen varauman peruuttamisen hyväksymisestä sekä niihin liittyviksi laeiksi antanut lausuman niin sanotusta valvotusta läpilaskusta. Valiokunnan mukaan oikeusapusopimus sisältää määräyksiä erityisistä tutkintamenetelmistä, joihin kuuluu muun muassa valvottu läpilasku. Suomen kansallinen lainsäädäntö ei nykyisellään sisällä säännöksiä valvotuista läpilaskuista. Niiden salliminen perustuu lakivaliokunnan rikosoikeusapulain valmistelun yhteydessä esittämään näkemykseen, että lain 1 §:n 2 momentin 6 kohta rikosasian käsittelyä varten tarvittavasta muusta oikeusavusta kattaa myös valvottuja läpilaskuja koskevan yhteistyön Valiokunta piti kuitenkin välttämättömänä, että valvottua läpilasku-

kua koskevat säännökset valmistellaan ja annetaan eduskunnalle.

Nyt esitetty säännös sisältäisi ehdotetussa muodossaan valvottua läpilaskua koskevan menettelyllisen sääntelyn. Toimivalta suorittaa valvottuja läpilaskuja perustuisi siten edelleen lain kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa 1 §:n 2 momentin 6 kohtaan sekä sen kanssa rinnakkain sovellettaviin kansainvälisiin sopimuksiin, joihin Suomi on sitoutunut.

Valvotun läpilaskun käsitettä ei kansainvälisissä sopimuksissa ole tarkasti määritelty. MLA-sopimuksen perustelujen mukaan ilmaus ”valvottu läpilasku” käsitteenä olisi tulkittava kansallisen lainsäädännön ja kansallisen käytännön mukaan.

Pykälän 1 momentin mukaan PTR-viranomaisen olisi ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava tekemästään tai vastaanottamastaan Suomea sitovaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun Suomea sitovaan velvoitteeseen perustuvaa laittomaan valtakunnan rajan ylittävää kuljetusta koskevasta virka- tai oikeusapupyynnöstä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen asia myös kuuluu.

Pyynnön toteuttamiseen liittyvistä toimenpiteistä sovittaisiin pykälän 2 momentin mukaan tapauskohtaisesti siten, ettei siitä aiheudu välitöntä vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka välitöntä huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Toimenpiteestä sovittaessa otetaan huomioon, minkä PTR-viranomaisen toimivaltaan toimenpide kuuluu.

Lisäksi pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että edellä 2 momentissa tarkoitettua menettelyä sovellettaisiin myös viranomaisen laittontaa valtakunnan rajan ylittävää kuljetusta koskevaan PTR-viranomaisen toimenpidepyyntöön.

Kansallisen tason toimivalta luopua toimenpiteestä tai siirtää toimenpidettä perustuisi edelleen kuitenkin PTR-viranomaista koskevaan lainsäädäntöön.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin tämän pykälän mukaisesta päätöksentekomenettelystä.

5 §. PTR-rikostiedusteluyksiköt. Pykälän 1 momentin mukaan PTR-viranomaisten rikos-

tiedustelu- ja analyysitoimintaa varten voitaisiin perustaa valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia PTR-rikostiedusteluyksiköitä. PTR-rikostiedusteluyksiköissä voisi toimia PTR-viranomaisten erikseen tehtävään määrättyjä edustajia ja myös muiden rikostorjunnan kannalta keskeisten viranomaisten edustajia, jos heille olisi myönnetty poliisilain 8 §:ssä mainitut erityiset poliisivaltuudet poliisilain 1 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi. Nykyisin muun muassa eräille vankeinhoitolaitoksen edustajille on myönnetty mainitut poliisivaltuudet.

Pykälän 2 momentin mukaan PTR-rikostiedusteluyksiköiden tarkoituksena olisi hankkia, analysoida ja välittää ajantasaista ja kattavaa rikostiedustelutietoa PTR- ja muiden viranomaisten valtakunnallisiin, alueellisiin ja paikallisiin tarkoituksiin. PTR-rikostiedusteluyksiköt tuottaisivat analysoitua rikostiedustelutietoa sekä operatiivisen rikostorjunnan tarpeisiin että PTR-viranomaisten strategisen tason päätöksenteon tueksi.

PTR-rikostiedusteluyksiköiden tehtävät liittyvät erityisesti järjestäytyneen ja muun vakavimman rikollisuuden torjuntaan. Vakavan rikollisuuden torjunnan kannalta keskeisiä toimintoja ovat vakavan rikollisuuden torjuntakohteiden tunnistaminen, vakavan rikollisuuden kohdetorjuntakokousten järjestäminen, torjuntakohde-esitykset ja rikostiedusteluhankkeet. Tarkoituksena olisi tehostaa vakavan rikollisuuden kohdetorjuntaa keskitetyn ja yhdenmukaisen valintaprosessin kautta sekä antaa ajantasaista tilannekuvaa vakavasta rikollisuudesta.

Muun rikollisuuden torjunnassa keskeinen toiminto olisi tiedon keruu ilmi tulleista rikoksista, tietojen yhdistely ja analysointi. Sarjoittamisen avulla voidaan parantaa rikosten selvitystasoa ja vähentää piilorikollisuuden osuutta. Kaikki PTR-rikostiedusteluyksiköt seuraavat päivittäin rikollisuustilannetta alueellaan ja keräävät aktiivisesti rikostorjunnassa tarvittavaa tietoa käytettävissä olevista rekistereistä, eri viranomaisilta sekä muilta sidosryhmiltä ja muista tietolähteistä. Yksiköt analysoivat rikostiedustelutietoa ja välittävät analysoitua tietoa tarkoituksenmukaisille viranomaisille operatiivisen ja strategisen tason rikostorjun-

nan tueksi. Ne tuottavat rikostorjunnan tarvitsemia raportteja edustamilleen PTR-viranomaisille sekä koordinoivat rikostiedustelutoimintaa alueellaan. Lisäksi PTR-rikostiedusteluyksiköiden tehtäviin kuuluu tukea rikosten sarjoittamista ja esitutkintaa muun muassa seurannan, rikosanalyysin ja tiedonhallinnan avulla. Yksiköt myös tuovat omatoimisesti esille rikosilmiöitä ja mahdollisia vakavan rikollisuuden torjuntakohteita alueellaan.

6 §. *Tietojen käsittely PTR-rikostiedusteluyksikössä.* Pykälän 1 momentin mukaan PTR-rikostiedusteluyksikössä edustettuna oleva PTR-viranomainen voisi perustaa vakavaa tai laajamittaista rikollisuutta koskevaa yksittäistä rikostorjuntatehtävää varten henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:n 2 momentissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 4 §:ssä tai tullilain 22 §:n 2 momentissa tarkoitettua tilapäisen rikosanalyysirekisterin.

Rikosanalyysirekisterinpitäjänä toimisi rekisterin perustanut PTR-viranomainen. Rikosanalyysirekisterin perustanut PTR-viranomainen noudattaisi yleisen henkilökisterilain lisäksi omaa viranomaiskohtaista henkilökistereitä koskevaa erityislainsäädäntöä, jossa on yksityiskohtaista sääntelyä esimerkiksi tietojen poistamisesta, tarkastus-oikeudesta ja arkaluonteisten tietojen käsittelystä.

Rikosanalyysirekisteriä ei voitaisi perustaa pelkästään jonkin yleisen rikollisen ilmiön kartoittamiseksi. Esimerkkinä yleisestä rikollisesta ilmiöstä voitaisiin mainita Suomen ja Viron välinen huumausainerikollisuus. Sen sijaan rikosanalyysirekisteri voitaisiin perustaa hyvinkin laajan rikoskokonaisuuden paljastamiseksi tai selvittämiseksi, jos PTR-viranomaisten rikostorjuntatoimenpiteet olisi kohdistettavissa esimerkiksi tiettyihin rikollisryhmiin. Tällöin rikosanalyysirekisteriin voitaisiin tallentaa hyvinkin laajasti Suomen ja Viron väliseen huumausainerikollisuuteen liittyviä tietoja, jos tallentamista voidaan pitää perusteltuna rikollisen kokonaisuuden paljastamiseksi tai selvittämiseksi.

Yksittäisellä rikostorjuntatehtävällä tarkoitettaisiin esimerkiksi yksittäisen rikoksen, rikossarjan tai tietyn rikollisryhmän tietynä

ajanjaksona tekemien rikosten muodostaman rikoskokonaisuuden paljastamista ja selvittämistä. Rikoskokonaisuuteen voisi kuulua myös useita eri rikoslajeihin kuuluvia rikoksia kuten huumausainerikoksia, rahanpesuririkoksia ja henkilöön kohdistuvia rikoksia.

Pykälän 2 momentin mukaan sen lisäksi, mitä rekisterin perustanutta PTR-viranomaista koskevassa henkilötietojen käsittelyä koskevassa lainsäädännössä säädetään, rikosanalyysirekisteriin saataisiin yhdistämistä, käsittelyä ja tallentamista varten luovuttaa kaikki sellaiset PTR-rikostiedusteluyksikössä toimivien viranomaisten tietojärjestelmien tiedot sekä yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saadut rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotiedot, jotka ovat tarpeellisia 1 momentissa tarkoitettua yksittäisen rikostorjuntatehtävän suorittamiseksi.

Säännös mahdollistaisi myös esimerkiksi rajavartiolaitoksen käytettävissä olevien matkustaja- ja miehistöluettelotietojen tallentamisen poliisiin perustamaan rikosanalyysirekisteriin sekä tullin käytettävissä olevien verotustietojen tallentamisen poliisiin perustamaan rikosanalyysirekisteriin niissä tilanteissa, joissa PTR-rikostiedusteluyksikössä suoritetaan yhteistä rikostorjuntatehtävää. Tämän lain kanssa samassa yhteydessä olisi tarkoitettu muuttaa henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 §:ää.

Pykälän 3 momentin mukaan rikosanalyysirekisterin perustanut PTR-viranomainen voisi antaa rekisteriin käyttöoikeuden niille PTR-rikostiedusteluyksikössä toimiville viranomaisten edustajille, joiden tehtäväalueeseen rekisteriin tallennettavat tiedot liittyvät. Käyttöoikeus antaisi PTR-yksikössä toimivalle viranomaisen edustajalle oikeuden käsitellä analyysirekisterissä olevia tietoja. Esimerkiksi PTR-rikostiedustelukeskuksesta toimivalla tullilaitoksen edustajalla olisi oikeus käsitellä rikoskokonaisuuden paljastamiseen ja selvittämiseen liittyvää rikostiedustelutietoa myös siltä osin kuin käsiteltävä tieto liittyy muuhun kuin tullirikokseen.

Pykälän 4 momentin mukaan PTR-rikostiedusteluyksikössä toimivan viranomaisen edustaja voisi luovuttaa edustamalleen viranomaiselle vain sen tehtäväalueeseen kuuluvan rikostorjuntatehtävän suorittami-

seksi tarpeellista analysoitua rikostiedustelutietoa ja sen tehtävälueeseen kuuluvaa strategisen päätöksenteon edellyttämää analysoitua tietoa rikollisista ilmiöistä. Säännöksellä halutaan rajoittaa PTR-rikostiedusteluyksikössä toimivien viranomaisten edustajien oikeutta luovuttaa tietoa edustamalleenkaan PTR-viranomaiselle. PTR-keskuksessa toimiva viranomaisen edustaja saisi siis luovuttaa vain analysoitua yksittäiseen rikokseen tai rikoskokonaisuuteen liittyvää rikostiedustelutietoa. Tällöin kyse ei olisi alkuperäisen tiedon jälleluovutuksesta.

7 §. *Ptr-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät.* Pykälän 1 momentin mukaan PTR-viranomaiset voisivat perustaa yhteisen PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmän rikoksen tai rikoskokonaisuuden estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmä voitaisiin perustaa niiden viranomaisten kesken, joiden tehtävälueeseen rikosasia kokonaan tai osittain kuuluisi. Käytännössä erityisesti vakavan rikollisuuden kohdetorjunnan määrittelymenettelyyn liittyvä PTR-viranomaisten yhteinen tiedonhankinta ja tutkinta ovat muodostuneet tärkeäksi osaksi vakavimman rikollisuuden torjuntaa. PTR-rikostiedustelu- ja analyysitoiminta tuottaa tietoa useamman PTR-viranomaisen tehtävälueelle ulottuvista rikoskokonaisuuksista. PTR-viranomaisten erilaisista toimivaltuuksista johtuen olisi tarpeen säätää myös PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmistä lain tasolla. Samalla ehdotetaan selkiytettäväksi ryhmissä käytettävien tiedonhankintaan ja tutkintaan liittyvien toimivaltuuksien käyttämistä.

Ptr-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmän perustamisesta voitaisiin sopia kirjallisella sopimuksella tai muulla jälkikäteen todennettavalla tavalla. Erityisesti vastuusuhteiden tulee olla todennettavissa jälkikäteen. Riittävä tapa olisi esimerkiksi laatia kirjallinen muistio kokouksesta, jossa ryhmän perustamisesta on sovittu. Sopimukselle ei olisi määrämuaotoa.

Ptr-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmä voitaisiin perustaa esimerkiksi yksittäisen rikoksen, rikossarjan tai tietyn rikollisryhmän tietynä ajankohtana tekemien rikosten muodostaman kokonaisuuden paljastamiseksi ja sel-

vittämiseksi. Rikoskokonaisuuteen voisi kuulua myös useita eri rikoslajeihin kuuluvia rikoksia kuten huumausainerikoksia, rahanpesurikoksia ja henkilöön kohdistuvia rikoksia.

Kysymyksessä ei olisi pysyvä järjestely viranomaisten välillä, vaan määräaikainen tiettyä rikoskokonaisuutta koskeva yhteistoimintamuoto.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmän perustamisesta ja siihen osallistumisesta sopisivat ryhmään osallistuvat PTR-viranomaiset yhdessä. PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmää perustettaessa sovittaisiin myös ryhmän toimenpiteiden kohteeksi otettavista rikoksista sekä johtosuhteista. Tiedonhankinnan kohteeksi otettava rikollinen kokonaisuus ei olisi yleensä vielä määriteltävissä yhtä tarkasti kuin esitutkintavaiheessa oleva rikostorjuntakokonaisuus, mutta tällöinkin rikoskokonaisuuden keskeisimmät tekijätahot ja tärkeimmät rikosnimikkeet sekä tekoaika- ja paikka tulisi ainakin alustavasti määritellä rikoskokonaisuuden yksilöimiseksi. PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmään voisi osallistua niiden PTR-viranomaisten edustajia, joiden tehtävälueeseen kohteeksi otettava rikos tai rikoskokonaisuus kokonaan tai osittain kuuluu.

Pykälän 3 momentin mukaan PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä PTR-viranomaisen edustajalla olisi oikeus osallistua ryhmän johtajan johdon ja tarpeellisen valvonnan alaisena kaikkien niiden tiedonhankinta- ja tutkintatoimenpiteiden suorittamiseen, joita yhteisen tiedonhankinnan tai tutkinnan kohteena olevan rikoskokonaisuuden estäminen, paljastaminen ja selvittäminen edellyttäisivät, ja joista ryhmän johtaja olisi toimivaltuuksiensa nojalla päättänyt. Säännös laajentaisi tällöin PTR-viranomaisten toimivaltuuksia toimittaessa yhteisissä PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmissä. Säännös mahdollistaisi sen, että PTR-viranomainen voisi osallistua ryhmän johtajan johdon ja tarpeellisen valvonnan alaisena sellaisen yksittäisen toimenpiteen suorittamiseen, mikä ei muutoin sisältyisi kyseisen PTR-viranomaisen omiin toimivaltuuksiin. Esimerkiksi rajavartiomies saisi osallistua telekuuntelun tekniseen suorittami-

seen ja telekuuntelulla saadun tiedon käsitte-lyyn osallistuessaan poliisin tai tullin johtamaan tutkintaryhmään.

Kansainvälisistä yhteisistä tutkintaryhmistä on säädetty erikseen yhteisistä tutkintaryhmistä annetussa laissa (1313/2002). Niitä koskevia määräyksiä sisältyy myös EU:n kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaan yleissopimukseen ja Napoli II-sopimukseen. Lailla ei olisi tarkoitus muuttaa voimassaolevassa laissa olevia kansainvälisiä yhteisiä tutkintaryhmiä koskevia säännöksiä. Jos kansainväliseen tutkintaryhmään osallistuisi Suomesta eri PTR-viranomaisten edustajia, noudatettaisiin yhteistyössä soveltuvin osin, mitä tässä laissa on säädetty.

8 §. Valvontatoiminta. Pykälässä määriteltäisiin PTR-viranomaisille velvollisuus tehtäviensä ja toimivaltuuksiensa puitteissa edistää toiselle PTR-viranomaiselle päätehtäväksi määrättyä valvontatoimintaa. Muiden PTR-viranomaisten tulisi toimivaltuuksiensa puitteissa edistää esimerkiksi poliisin suorittamaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvontaa, tullin tehtävänä olevaa tavaroiden maahantuonnin ja maastaviennin laillisuuden valvontaa sekä rajavartiolaitoksen suorittamaa henkilöiden maahantulon ja maastalähdön valvontaa. Vastaava toisen PTR-viranomaisen tehtävien edistäminen on kirjattu myös voimassa olevaan valtioneuvoston asetukseen poliisi- tulli- ja rajavartiolaitosten yhteistoiminnasta.

Käytännössä valvontatoimintaa suoritettaisiin esimerkiksi työpareina rajanylityspaikoilla tai yhteispartiointina esimerkiksi vesiliikenteen valvonnessa.

Valvontatoiminnan osalta tehtävistä ja niihin liittyvistä toimivaltuuksista toimittaessa toisen PTR-viranomaisen päätehtävälueella on säädetty erikseen.

9 §. Kansainvälinen yhteistoiminta. PTR-viranomaisten tulisi neuvotella kansainvälisen yhteistyön tavoitteista, kansainvälisistä yhteisesti toteutettavista toimenpiteistä sekä sopia operaatioihin osallistumisesta kansallisesti ennalta siten, että kunkin PTR-viranomaisen tehtävät ja toimivaltuudet tulisivat otetuiksi huomioon.

Säännöksessä asetettaisiin erityinen yhteistyövelvoite PTR-viranomaisille yhteensovit- taan ja koordinoitua kunkin PTR-viranomaisen

kansainväliseen yhteistyöhön liittyviä tavoitteita kansallisesti siltä osin, kuin niillä on liittymäpintaa jonkun muun tai kaikkien PTR-viranomaisten tehtäviin. Yhteensovittamisen merkitys korostuu esimerkiksi silloin, kun toisiinsa kiinteästi liittyviä asioita käsitellään samanaikaisesti Euroopan unionin sellaisissa eri työryhmissä, joissa vain yhdellä tai kahdella PTR-viranomaisella on edustus.

Lisäksi esimerkiksi kansainvälisen rajat ylittävän rikollisuuden torjuntaan liittyvien kansainvälisten toimenpiteiden suorittamiseen ja kansainvälisiin operaatioihin osallistumiseen liittyvä hyvä ja ennalta tapahtuva kansallinen koordinointi loisi lisää tehokkuutta ja taloudellisuutta kunkin PTR-viranomaisen omien päätehtävien suorittamiseen.

10 §. Välineistön, tilojen tai henkilöstön tilapäinen luovuttaminen toisen PTR-viranomaisen käyttöön. Pykälän 1 momentin mukaan sen lisäksi, mitä muualla laissa on säädetään, PTR-viranomainen olisi velvollinen tilapäisesti antamaan toisen PTR-viranomaisen käyttöön rikostorjunta-, valvonta- tai kansainväliseen yhteistoimintaan liittyviä välttämättömiä toimenpiteitä varten välineistöään, tilojaan, henkilöstövoimavarojaan tai erityisasiantuntijapalveluitaan, joita tällä toisella viranomaisella ei olisi käytettävissään. Avun antamisen edellytyksenä olisi, että se voisi tapahtua vaarantamatta apua antavalle viranomaiselle säädettyjen tehtävien suorittamista.

Säännöksen tarkoituksena olisi erityisesti parantaa resurssien yhteiskäyttöä, jotta jokaisen PTR-viranomaisen ei olisi tarvetta varautua omaa erityishenkilöstöä kouluttamalla ja erityisvälineistöä hankkimalla erityistilanteisiin, joita kyseisen PTR-viranomaisen tehtävälueella esiintyy vain poikkeuksellisesti. Säännös edellyttäisi esimerkiksi, että poliisi säilyttäisi pidätettyjen säilytystiloissaan myös muiden PTR-viranomaisten kiinniotettuja, pidätettyjä tai vangittuja henkilöitä.

Säännöksen lisäksi muualla lainsäädännössä on säädetty PTR-viranomaisille velvollisuuksista antaa ja mahdollisuuksista pyytää toiselta PTR-viranomaiselta virka-apua. Tämän lain tarkoituksena ei ole muuttaa näitä velvollisuuksia.

Tässä laissa ei käytettäisi virka-avun käsitteä, koska virka-avun käsite ei ole riittävän täsmällinen kuvaamaan toiselle PTR-viranomaiselle annettavan avun luonnetta. PTR-viranomaiset voisivat edelleen antaa ja ottaa vastaan virka-apua toisiltaan sen mukaan kuin siitä asianomaisia viranomaisia koskevissa erityislaeissa säädetään. Tällaisena virka-apuna tulee kyseeseen esimerkiksi rajavartiolaitoksen ilma-aluksen käyttäminen menehtyneen henkilön etsintään tapauksessa, jossa asiaan ei liity rikosta.

Toisen PTR-viranomaisen henkilöstön käyttöön liittyvä säännös ei lisäisi PTR-viranomaisten toimivaltuuksia tai laajentaisi niiden käyttöalaa tilapäisestikään. Lain 3 §:ssä säädetäisiin niistä tilanteista, joissa PTR-viranomainen voisi suorittaa toimenpiteen toisen PTR-viranomaisen puolesta tai apuna.

11 §. Kustannusten korvaaminen. Pykälällä ehdotetaan säänneltäväksi PTR-yhteistoiminnasta aiheutuvien kustannusten jakoa. Sääntelyllä pyrittäisiin selkiyttämään kustannusten jakoon liittyvää nykyistä käytäntöä.

Pykälän 1 momentin mukaan kukin yhteistoimintaan osallistuva PTR-viranomainen vastaisi yhteistoiminnasta ja 10 §:ssä tarkoitettua avun antamisesta aiheutuvista kustannuksistaan. Avun sitoessa suuria voimavaroja ja pitkittyessä siten, että se häittäisi olennaisesti apua antavan PTR-viranomaisen perustoimintoja taikka aiheuttaisi merkittäviä kustannuksia, olisi avun antajalla oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista.

Säännöksellä halutaan rajata yhteistoiminnasta aiheutuvat vähäiset kustannukset korvausmenettelyn ulkopuolelle. Pidätettyjen säilytystilojen osalta säännös tarkoittaisi nykyisen käytännön jatkumista. Poliisi säilyttäisi myös tullin ja rajavartiolaitoksen osalta kiinni olevia henkilöitä. Poliisi ei laskuttaisi tullilta tai rajavartiolaitokselta pidätettyjen säilytyksestä aiheutuvia tavanomaisia kustannuksia.

Säännös olisi sisällöllisesti puolustusvoimien virka-avusta poliisille (782/1980) annetun asetuksen mukainen.

12 §. Tarkemmat säännökset. Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuk-

sella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä yhteistoimintapyynnön tekemisestä, PTR-viranomaisten yhteistoimintaelimistä ja yhteistoiminnan menetelmistä, PTR-rikostiedustelu- ja analyysitoiminnan järjestämisestä ja valvonnasta, PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmistä sekä välineistöä, tiloja, henkilövoimavaroja tai erityisasiantuntijapalveluita koskevan avun pyytämisestä ja antamisesta.

Koska rajavartiolaissa ja valtioneuvoston ohjesäännössä on säädetty rajanylityspaikkojen sulkemiseen liittyvästä yhteistoiminnasta ja menettelytavoista, niistä ei olisi tarpeen säätää tässä laissa.

13 §. Voimaantulo. Pykälään sisältyisi tavanomainen voimaantulosäännös.

1.2 Rajavartiolaitaki

1 §. Soveltamisala. Rajavartiolain soveltamisalaa koskevaan 1 §:ään lisättäisiin maininta siitä, että poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta säädetään myös poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa. Tämä on siitäkin syystä tärkeää, että esitykseen sisältyvillä lakiehdotuksilla osa rajavartiolaissa nykyisin olevasta sääntelystä siirrettäisiin edellä mainittuun lakiin poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta.

21 §. Kiireelliset yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisitehtävät. Hallituksen esitykseen rajavartiolaitosta ja rajaväyhykettä koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 6/2005 vp) sisältyneen rajavartiolakia koskevan lakiehdotuksen 21 §:n alkuperäisen sananmuodon mukaan pykälässä olisi säädetty nimenomaan kiireellisistä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyvistä poliisin tehtävistä. Pykälän sananmuotoa muutettiin eduskuntakäsittelyn yhteydessä siten, että siinä säädetään nyt rajavartiolaitoksen toimenpiteistä rikoksen estämiseen tai sen keskeyttämiseksi. Tästä syystä pykälän otsikko ja sen sisältö eivät ole yhdenmukaisia. Ennen kaikkea mainittu muotoilu on myös ristiriidassa poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annettavaksi ehdotetun lain 3 §:n kanssa.

Tästä syystä ehdotetaan, että pykälän sananmuoto palautettaisiin viittaukseksi ni-

menomaan kiireellisiin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisiin poliisilain 2 luvussa tarkoitettuihin poliisitehtäviin. Nämä tehtävien merkityssisältö on osin toinen kuin sellaisilla tehtävillä, joiden tavoitteena on rikosten estäminen tai keskeyttäminen, kuten edellä esityksessä on kuvattu.

41 §. *Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi.* Pykälän 3 momentista poistettaisiin säännös, joka oikeuttaa rajavartiomiehen muun esitutkintaviranomaisen johdossa tapahtuvaan esitutkintaan osallistuessaan käsittelemään tietoa, joka on hankittu sellaisella menetelmällä, joka ei ole rajavartiolaitoksen käytettävissä. Säännös on tässä yhteydessä tarpeeton, sillä se sisältyisi poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annettavan lain 7 §:n 3 momenttiin.

77 §. *Rajavartiolaitoksen antama virka-apu.* Pykälään tehtäisiin muutos sen johdosta, että rajavartiolaitoksen avusta muille PTR-viranomaisille säädettäisiin ehdotetussa laissa poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta. Pykälään sijoitettaisiin asiaa koskeva viittaussäännös. Muilta osin pykälä jäisi ennalleen, joten rajavartiolaitoksen antama virka-apu poliisille ja tullille määräytyisi sen perusteella.

78 §. *Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu.* Pykälään tehtäisiin vastaava korjaus kuin virka-avun antamista koskevaan 77 §:äänkin.

84 §. *Tarkemmat säännökset.* Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) edellä 36 §:n 2 momentissa, 37 §:ssä ja 71 §:n 2 momentissa tarkoitettua henkilön kiinniottamisesta samoin kuin 28, 59, 66 ja 69 §:ssä tarkoitettua omaisuuden haltuun ottamisesta sekä 19 ja 28 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastusta koskevasta toimenpiteestä laadittavasta pöytäkirjasta tai tehtävästä muusta merkinnästä;

2) rajavartiomiehen varustamisesta voimankäyttö- ja suojavälineillä sekä tarvittaessa rajavartiomiehen muusta varustuksesta;

3) tarvittaessa tässä laissa säädetyn lupatai ilmoitusasian käsittelemisestä sekä luvan hakemisesta ja ilmoituksen tekemisestä noudatettavasta menettelystä.

1.3 Henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettu laki

19 §. *Tiedot ulkorajan ylittävässä kulkuneuvossa olevista henkilöistä.* Pykälä on nykyisessä muodossa asiallisesti samansisältöinen kuin vastaava pykälä oli jo rajavartiolaitoksesta annetussa laissa. Pykälä siirrettiin sellaisenaan rajavartiolakiin. Pykälä on näin ollen ajalta ennen joka edelsi Suomen kuumista vapaan liikkuvuuden alueeseen. Euroopan unionin komissio on vuoden 2006 aikana käynnistänyt selvitystä niistä säännöksistä, jotka tosiasiallisesti muodostavat esteen henkilöiden liikkumiselle vapaan liikkuvuuden alueen valtiosta toiseen. Selvityksen tuloksia ei ole vielä julkistettu, mutta on ilmeistä, että henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 § ei ole sopuinnassa Euroopan unionin lainsäädännön ja Euroopan yhteisön perustamissopimusten kanssa.

Edellä olevan vuoksi ehdotetaan, että pykälää ajan tasaistettaisiin vain ulkorajaliikennettä koskevaksi. Samalla rajavartiolaitos saisi Schengenin alueen ulkorajaliikenteessä tullilain 28 §:n 1 momentin 1 kohdassa olevaa säännöstä vastaavan oikeuden saada yhteisöltä ja yhtymiltä tietoja matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa koskevista rekistereistä. Säännös mahdollistaisi käytännössä tietojen saamisen ennakkoarvauksjärjestelmistä

1.4 Tullilaki

Valtiovarainministeriössä on vireillä tullilain kokonaisuudistuksen valmistelutyö. Ehdotetun poliisi-, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annettavan lain säätämisen yhteydessä on kuitenkin tarpeen jo ennen tullilain kokonaisuudistusta lisätä tullilakiin säännökset tilapäisestä analyysirekisteristä sekä rikostorjuntatoimenpiteen siirtämisestä.

22 §. Tullilain 22 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti: Sen mukaan yhden tai useamman tullipiirin tai tullilaitoksen henkilöstöön kuuluvan tai tullilaitoksen henkilöstöön kuuluvien muodostaman työryhmän käyttöön voitaisiin perustaa sellaisen rikoksen, josta saattaa seurata vankeutta, estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tar-

peellista rikosanalyysiä varten tilapäinen rekisteri, jossa saisi yhdistää, tallettaa ja muuten käsitellä tietoja 23, 23 a, 23 c ja 23 d §:ssä tarkoitetuista tietojärjestelmistä. Lisäksi tässä tilapäisessä rekisterissä saataisiin yhdistää, tallettaa ja muuten käsitellä tullimiehen yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja sekä tietoja kaikista muistakin sellaisista rekistereistä ja tietojärjestelmistä, joista tulliviranomaisella on oikeus saada tietoja 28 §:n nojalla.

22 §:n uusi 2 momentti vastaisi tullirikos-
torjuntaan sovellettuna henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 §:ään lailla lisättyä tilapäisen analyysirekisterin perustamisen mahdollistavaa säännöstä.

Rikosanalyysillä tarkoitetaan tässä suunnitelmallista ja järjestelmällistä rikostiedustelulla tai muusta tietolähteestä hankitun tiedon käsittelyä rikosten estämiselle, paljastamiselle ja selvittämiseksi asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tehokas rikosanalyysitoiminta on välttämätön edellytys suunnitelmalliselle ja järjestelmälliselle rikosten estämiselle, paljastamiselle ja selvittämiseksi.

Ehdotuksella mahdollistettaisiin useista eri tietolähteistä peräisin olevien henkilö- ja muiden tietojen väliaikainen yhdistäminen, tallettaminen ja muu käsittely rikosanalyysin suorittamista varten.

Perustettavaksi esitettyyn rekisteriin saisi tallentaa tietoja vain väliaikaisesti. Useimmissa tapauksissa rekisteriin talletetut tiedot liitettäisiin rikosanalyysillä paljastetun rikoskokonaisuuden esitutkinta-aineistoon. Muu rekisteriin talletettu aineisto siirrettäisiin edellytysten täytyessä poliisin muihin rekistereihin tai poistettaisiin.

Rekisteriin saataisiin kerätä ja tallettaa esimerkiksi poliisin valtakunnalliseen käyttöön tarkoitettuihin rekistereihin sekä eräisiin rajavartiolaitoksen rekistereihin sisältyviä rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen liittyviä tietoja. Rekisteriin saataisiin kerätä ja tallettaa myös kulloiseenkin rikosanalyysiin liittyviä tullirikos-
torjunnan tai tullivalvonnan tullimiehen yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja. Tällaisia tietoja olisivat esimerkiksi teknisen kuuntelun avulla saadut tiedot rikoksesta,

jonka estämiseksi, paljastamiseksi, keskeyttämiseksi tai selvittämiseksi kuuntelua voitaisiin suorittaa. Rikosanalyysirekisterin perustamiseen ja käyttöön, rekisterissä olevien tietojen luovuttamiseen toiselle viranomaiselle sekä tarkastusoikeuden toteuttamiseen sovellettaisiin tullilain henkilörekistereitä koskevia yleisiä säännöksiä.

24 §. Tilapäisen analyysin perustamista koskevan tullilain 22 §:n uuden 2 momentin säätämisen johdosta tullilain 24 §:ään ehdotetaan säädettäväksi uusi neljäs momentti. Sen mukaan analyysirekisteriin sisältyvien tietojen poistamisessa noudatettaisiin soveltuvin osin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 6 pykälän 1 momentin 2 kohdan nojalla perustettua vastaavaa analyysirekisteriä koskevia lain 26 §:n 1 momentin 2 kohdan sekä 2 ja 4 momentin säännöksiä. Tämä tarkoittaisi muun muassa sitä, että tilapäisestä analyysirekisteristä poistettaisiin tiedot viiden vuoden kuluttua rekisteröinnin aiheuttaneen teon, toimenpiteen tai tapahtuman merkitsemisestä, jollei tietojen edelleen säilyttäminen ole tutkinnallisen tai valvonnallisen syyn vuoksi tarpeen. Tietoja ei kuitenkaan edellä selostetuilla perusteilla poistettaisi, jos henkilön tietoihin on liitetty henkilöä koskevia, häneen omaan turvallisuuteensa tai tullimiehen turvallisuuteen liittyviä tietoja. Mainitun henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 26 §:n 4 momentin mukaan poliisin käyttöön perustettu tarpeettomaksi käynyt tilapäinen henkilörekisteri on hävitettävä, jollei sitä siirretä arkistoitavaksi. Vastaavasti olisi meneteltävä tullilain 22 § 2 momentin nojalla perustetun tarpeettomaksi käyneen henkilörekisterin osalta.

Erilaisia yksittäisen rikoskokonaisuuden esitutkintaan taikka yksittäiseen rikostiedusteluprojektiin tai -operaatioon liittyviä tutkinta- ja tiedustelumuistioita ei pidettäisi edelleenkaan henkilörekistereinä, vaikka varsinkin laajoissa asioissa muistioita saatetaan pitää automaattista tietojenkäsittelyä hyväksikäyttäen (HE 93/2002 vp).

26 §. Tullilain 26 §:ssä on säädetty ne viranomaiset, joille henkilötietoja voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla ja sen estämättä, mitä tietojen salassa pitämisestä säädetään. Säännöksessä on myös mainittu

ne käyttötarkoitukset, joihin mainittuja tietoja voidaan luovuttaa. Tullin tietojärjestelmiin ja rekistereihin sisältyviä henkilötietoja voidaan säännöksen mukaan luovuttaa esimerkiksi poliisille ja rajavartiolaitokselle rikosten estämistä tai tutkintaa taikka ulkomaalaisasian käsittelyä tai ulkomaalaisen maahan-tulon tai maastalähdön valvontaa varten.

Pykälän 2 momentissa on kuitenkin säädetty, että lain 23 §:ssä tarkoitetun valvontatietorekisterin tietoja voidaan luovuttaa vain poliisille ja rajavartiolaitokselle vain rikosten ehkäisyä ja tutkintaa varten. Lisäksi näitä tietoja saadaan säännöksen mukaan luovuttaa keskusrikospoliisille myös luovutettavaksi edelleen Euroopan poliisiviraston perustamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 79/1998) mukaisesti Euroopan poliisivirastolle ja Schengenin tietojärjestelmän keskustietokantaan talletettavaksi.

Tullilain 22 §:ään ehdotetun uuden 2 momentin tarkoittaman tilapäisen analyysirekisterin käyttötarkoitus on lähtökohtaisesti sama kuin 23 §:n tarkoittaman valvontatietorekisterin eli tullirikosten ehkäiseminen ja selvittäminen. Sen vuoksi tietojen luovuttamista-kin koskevien säännösten tulisi olla näiden rekisterien osalta keskenään yhdenmukaiset. Sen vuoksi tullilain 26 § 2 momenttiin ehdotetaan säädettäväksi, että myös analyysirekisterin tietoja koskisi valvontatietorekisteriä vastaava rajoitus siitä, että rekisteriin sisältyviä henkilötietoja saataisiin luovuttaa vain poliisille ja rajavartiolaitokselle ja vain rikosten ehkäisyä ja tutkintaa varten. Lisäksi molempien rekisterien tietoja saisi luovuttaa keskusrikospoliisille myös luovutettavaksi edelleen Euroopan poliisiviraston perustamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 79/1998) mukaisesti Euroopan poliisivirastolle ja Schengenin tietojärjestelmän keskustietokantaan talletettavaksi.

45 a §. Poliisilain 5 §:n 1 momentiksi lailla otettua säännöstä vastaavasti tullilain 45 a §:ksi esitetään säädettäväksi rikostorjunnallisen toimenpiteen siirtämiseen oikeuttava säännös. Suorittaessaan tullirikostorjunnan tiedonhankintatoimenpiteitä tullimiehelle annettaisiin oikeus siirtää tekeillä olevaan rikokseen puuttumista, milloin se on välttämätöntä tiedonhankinnan paljastumisen estämi-

seksi tai tiedonhankintatoiminnan tavoitteen turvaamiseksi.

Ehdotettua säännöstä sovellettaisiin rikostorjunnalliseen tiedonhankintaan liittyvien toimenpiteiden kuten tarkkailun taikka teknisen tarkkailun yhteydessä. Näissä tapauksissa tullirikostorjunnan tullimies voisi toiminnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteen turvaamiseksi siirtää tekeillä olevaan rikokseen puuttumista. Poliisilain 5 §:n 1 momenttia vastaavasti tullilain 45 a §:n soveltamisalasta rajattaisiin pois ne rikokset, joista "aiheutuu välitöntä vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka välitöntä huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa". Toimenpiteen siirtämiseen oikeuttavaa ehdotettua uutta 45 a §:n säännöstä olisi tarkoitettu sovellettavaksi tullilain 13 §:n 1 momentista ilmenevän suhteellisuusperiaatteen mukaisesti. Suhteellisuusperiaate koskee kaikkia tulli-toimenpiteitä ja se edellyttää käytettävien keinojen ja niihin liittyvien haittojen olevan järkevässä suhteessa tavoiteltuun päämäärään.

1.5 Poliisilaki

54 §. *Tarkemmat säännökset.* Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) poliisin toiminnallisista johtosuhteista, erityisistä poliisitutkintaan eräissä tapauksissa liittyvistä tehtävistä, 47 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemisesta ja maksamisesta noudatettavasta menettelystä sekä poliisin tunnuskuvasta, virkamerkistä ja aseistuksesta;

2) kansainväliseen sopimukseen perustuvi-
en toimivaltuuksien käytöstä tehtävistä ilmoituksista ja selvityksistä.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tässä ehdotuksessa esitetään kumottavaksi poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitosmaisten yhteistoiminnasta annettu asetus. Annettaviksi tulisivat muun muassa valtioneuvoston asetukset toimenpiteen siirtämiseen liittyvästä päätöksentekomenettelystä, valvottuun läpilaskuun liittyvästä päätöksentekomenettelystä

tä, yhteistoimintapyynnön tekemisestä, PTR-viranomaisten yhteistoimintaelimistä ja yhteistoiminnan menetelmistä, PTR-rikostiedustelu- ja analyysitoiminnan järjestämisestä ja valvonnasta, PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmistä sekä välineistöä, tiloja, henkilövoimavaroja tai erityisasiantuntijapalveluita koskevan avun pyytämisestä ja antamisesta.

Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen keskinäiset sopimukset tulisi saattaa vastaamaan uutta lainsäädäntöä ja sen nojalla annettavia asetuksia.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian.

4 Suhde perustuslakiin ja sääntämisenjärjestys

Poliisia, tullia ja rajavartiolaitosta koskevan voimassa olevan lainsäädännön mukaan PTR-viranomaiset saavat suorittaessaan rikostorjuntatehtäviä puuttua kansalaisten perusoikeuksiin tehtävien edellyttämässä laajuudessa. Nyt ehdotetulla lailla ei annettaisi PTR-viranomaisille uusia rikostorjuntaan liit-

tyviä toimivaltuuksia muutoin kuin laissa tarkoitettuun yhteistoimintaan sisältyvään tiedonhankinta-, tutkinta- ja rikostiedustelu-yhteistyöhön liittyen. Esitetyt toimivaltuuksien laajennukset olisivat kuitenkin hyvin vähäisiä. Perusoikeuksien kannalta merkityksellistä olisi se, että nyt ei esitetä laajennusta siihen toimivaltaan, joka jo jollakin PTR-viranomaisella olisi oman toimivaltakinsa perusteella. Tästä syystä esitys ei olisi merkityksellinen myöskään henkilötietojen suojaa koskevan perusoikeussäätelyn kannalta.

Ehdotettu sääntely mahdollistaisi tarkoituksenmukaisen rikostorjuntaan liittyvien tehtävien jaon PTR-viranomaisten kesken. Tällöin ei tapahtuisi perusoikeuksien kannalta ongelmallista tehtävien siirtämisestä viranomaiselta toiselle, koska myös siirtävällä viranomaisella on toimivalta suorittaa siirrettäväksi esitetty tehtävä. Lisäksi PTR-viranomaisilla on riittävä koulutus suoriutua tässä laissa esitetyistä toimenpiteistä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen (PTR-viranomaiset) yhteistoimintaa sekä PTR-viranomaisten yhteisten toimintalinjojen toteuttamista siten, että PTR-viranomaisille säädetty rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen (*rikostorjunta*), valvontaan sekä niitä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tehtävät ja yksittäiset toimenpiteet tulevat hoidetuiksi tarkoituksenmukaisesti, tehokkaasti ja taloudellisesti.

Yhteistoiminnalla tarkoitetaan tässä laissa rikostorjuntaan, valvontatoimintaan tai kansainväliseen yhteistyöhön liittyvän toimenpiteen suorittamista toisen PTR-viranomaisen puolesta tai apuna tämän tehtäväalueella sekä toimimista yhteistyössä PTR-viranomaisten yhteisellä tehtäväalueella.

PTR-viranomaisten tehtävistä ja niihin liittyvistä toimivaltuuksista on voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty.

Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminta rikostorjunnassa

2 §

Toimiminen toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueella

PTR-viranomainen voi pyynnöstä suorittaa toisen PTR-viranomaisen puolesta tämän tehtäväalueeseen kuuluvan rikostorjuntaan liit-

tyvän toimenpiteen käyttäen niitä toimivaltuuksia, joita se saa käyttää omalla tehtäväalueellaan sille kuuluvissa rikostorjuntatehtävissä.

PTR-viranomainen voi suorittaa 1 momentissa tarkoitettun rikostorjuntatehtävään liittyvän kiireellisen toimenpiteen ilman pyyntöäkin, jos toimenpidettä ei voida viivyttää. Toimenpiteestä on ilmoitettava ilman aiheutonta viivytystä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen toimenpide kuuluu. Toimenpiteistä on luovuttava, jos viranomaisen, jonka puolesta toimenpide suoritetaan, sitä pyytää tai ottaa tehtävän hoitaakseen.

Jos PTR-viranomainen ei ryhdy 2 momentissa tarkoitettuun toimenpiteeseen, sen on ilmoitettava tietoonsa tulleesta asiasta ilman aiheutonta viivytystä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen toimenpide kuuluu, jos ilmoittaminen on välttämätöntä vakavan rikoksen estämiseksi, tällaista rikosta koskevan tutkinnan aloittamiseksi taikka milloin se näihin rinnastettavan muun erityisen syyn vuoksi on tarpeen.

3 §

Ilmoitusten tekeminen ja toimenpiteistä sopiminen PTR-viranomaisen yhteisellä tehtäväalueella

PTR-viranomaisen on ilman aiheutonta viivytystä ilmoitettava tietoonsa tulleesta rikoksesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen asia myös kuuluu, tekemällä siitä merkintä PTR-viranomaisten yhteiskäyttöiseen rekisteriin.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen liittyvistä toimenpiteistä sovitaan tapauskohtaisesti siten, että yhteistoiminta tuottaa rikosvastuun toteutumisen kannalta tarkoituksenmukaisimman tuloksen ja siinä otetaan huomioon kunkin PTR-viranomaisten päätehtävät ja toimintavalmiudet. Jos toimenpiteistä ei päästä sopimukseen, niistä päättää poliisi. Päätöksentekomenettelystä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

4 §

Menettely valvotun läpilaskun toteuttamisessa

PTR-viranomaisen on ilman aiheetonta viivytystä ilmoitettava tekemästään tai vastaanottamastaan Suomea sitovaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun Suomea sitovaan velvoitteeseen perustuvasta, valtakunnan rajan ylittävää kuljetusta koskevasta virka- tai oikeusapupyynnöstä (*valvottu läpilasku*) sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen asia myös kuuluu.

Valvotusta läpilaskusta ja sitä koskevista toimenpiteistä sovitaan toimivaltaisten PTR-viranomaisten kesken tapauskohtaisesti siten, ettei siitä aiheudu välitöntä vakavaa vaaraa hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä välitöntä huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa.

Edellä 2 momentissa tarkoitettua menettelyä sovelletaan myös laitonta valtakunnan rajan ylittävää kuljetusta koskevaan PTR-viranomaisen toimenpidepyyntöön.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin tämän pykälän mukaisesta päätöksentekomenettelystä.

5 §

PTR-rikostiedusteluyksiköt

PTR-viranomaisten rikostiedustelu- ja rikosanalyysitoimintaa varten voidaan perustaa valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia PTR-rikostiedusteluyksiköitä. PTR-rikostiedusteluyksiköissä voi toimia PTR-viranomaisten erikseen tehtävään määrättyjä edustajia ja myös muiden viranomaisten

edustajia, jos heillä on poliisilain (493/1995) 8 §:ssä säädetty erityiset poliisivaltuudet poliisilain 1 §:ssä säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

PTR-rikostiedusteluyksiköiden tehtävänä on hankkia, analysoida ja välittää ajantasaista ja kattavaa rikostiedustelutietoa PTR-viranomaisten valtakunnallisiin, alueellisiin ja paikallisiin tarkoituksiin.

6 §

Tietojen käsittely PTR-rikostiedusteluyksiköissä

PTR-rikostiedusteluyksiköissä edustettuna oleva PTR-viranomainen voi perustaa vakavaa tai laajamittaista rikollisuutta koskevaa yksittäistä rikostorjuntatehtävää varten henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) 6 §:n 2 momentissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 4 §:ssä tai tullilain (1466/1994) 22 §:n 2 momentissa tarkoitettun tilapäisen rikosanalyysirekisterin.

Sen lisäksi, mitä rekisterin perustanut PTR-viranomaisen henkilötietojen käsittelyä koskevassa lainsäädännössä säädetään, rikosanalyysirekisteriin saadaan luovuttaa yhdistämistä, käsittelyä ja tallentamista varten muiden PTR-rikostiedusteluyksiköissä toimivien viranomaisten sellaisia tietojärjestelmien tietoja sekä yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja, jotka ovat tarpeellisia 1 momentissa tarkoitettun yksittäisen rikostorjuntatehtävän suorittamiseksi.

Rikosanalyysirekisterin perustanut PTR-viranomainen voi antaa rekisteriin käyttöoikeuden niille PTR-rikostiedusteluyksiköissä toimiville viranomaisten edustajille, joiden tehtäväalueeseen rekisteriin tallennettavat tiedot liittyvät.

PTR-rikostiedusteluyksiköissä toimiva viranomaisen edustaja voi luovuttaa edustamalleen viranomaiselle vain sen tehtäväalueeseen kuuluvan rikostorjuntatehtävän suorittamiseksi tarpeellista analysoitua rikostiedustelutietoa.

7 §

PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmät

PTR-viranomaiset voivat perustaa yhteisen tiedonhankinta- ja tutkintaryhmän rikoksen tai rikoskokonaisuuden estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmä voidaan perustaa niiden viranomaisten kesken, joiden tehtäväalueeseen rikosasia kokonaan tai osittain kuuluu.

PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmän perustamisesta ja siihen osallistumisesta päättävät ryhmään osallistuvat PTR-viranomaiset. PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmän perustamisen yhteydessä päätetään ryhmän tiedonhankinnan tai tutkinnan kohteeksi otettava rikoskokonaisuudesta sekä johtosuhteista.

PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä PTR-viranomaisen edustajalla on oikeus osallistua ryhmän johtajan johdon ja tarpeellisen valvonnan alaisena kaikkien niiden tiedonhankinta- ja tutkintatoimenpiteiden suorittamiseen, joita yhteinen tiedonhankinta tai tutkinnan kohteena olevan rikoskokonaisuuden estäminen, paljastaminen ja selvittäminen edellyttävät ja joista ryhmän johtaja on toimivaltuuksiensa nojalla päättänyt.

PTR-viranomaisten muu yhteistyö

8 §

Valvontatoiminta

PTR-viranomaiset edistävät tehtäviensä ja toimivaltuuksiensa puitteissa toistensa tehtäviin kuuluvia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden, tavaroiden maahantuonnin ja maastaviennin, henkilöiden maahantulon ja maastalähdön sekä ulkomaalaisten maassaolon laillisuuden valvontaa.

9 §

Kansainvälinen yhteistoiminta

PTR-viranomaisten tulee neuvotella kansainvälisen yhteistyön tavoitteista sekä sopia

kansainvälisistä yhteisesti toteutettavista toimenpiteistä sekä operaatioihin osallistumisesta kansallisesti ennalta siten, että kunkin PTR-viranomaisen tehtävät ja toimivaltuudet tulevat otetuiksi huomioon.

Erinäiset säännökset

10 §

Välineistön, tilojen ja henkilöstön tilapäinen luovuttaminen toisen PTR-viranomaisen käyttöön

Sen lisäksi mitä muualla laissa säädetään, PTR-viranomainen on velvollinen tilapäisesti antamaan toisen PTR-viranomaisen käyttöön rikostorjunta-, valvonta- tai kansainväliseen yhteistoimintaan liittyviä välttämättömiä toimenpiteitä varten välineistöään, tilojaan, henkilövoimavarojaan tai erityisasiantuntijapalveluitaan, joita tällä toisella viranomaisella ei ole käytettävissään. Avun antamisen edellytyksenä on, että se voi tapahtua vaarantamatta apua antavalle viranomaiselle säädettyjen tehtävien suorittamista.

11 §

Kustannusten korvaaminen

Kukin PTR-viranomainen vastaa sille tässä laissa tarkoitettusta yhteistoiminnasta ja 10 §:ssä tarkoitettun avun antamisesta aiheutuvista kustannuksista.

Avun sitoessa suuria voimavaroja ja pitkityessä siten, että se haittaa olennaisesti apua antavan PTR-viranomaisen perustoimintoja taikka aiheuttaa merkittäviä kustannuksia, on avun antajalla oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista.

12 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä yhteistoimintapyyntöön liittyvästä menettelystä, PTR-yhteistoimintaelimistä ja -yhteistoiminnan

menetelmistä, PTR-rikostiedustelu- ja analyysitoiminnan järjestämisestä ja valvonnasta, PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmistä sekä välineistöä, tiloja, henkilövoimavaroja tai erityisasiantuntijapalveluita koskevan avun pyytämisestä ja antamisesta.

13 §

Voimaantulosäännökset

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan poliisi-, tulli- ja rajavartiolaitosviranomaisten yhteistoiminnasta 22 päivänä maaliskuuta 2001 annettu asetus (257/2001).

2.

Laki**rajavartiolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 15 päivänä heinäkuuta 2005 annetun rajavartiolain (578/2005) 45 ja 48 § ja
muutetaan 1 §:n 2 momentti, 21 §:n 1 momentti, 41 §:n 2 momentti, 77 §:n 1 momentti,
 78 § ja 84 §:n 1 momentti seuraavasti:

1 §

Sovellettamisala

Rajavartiolaitoksen hallinnon, koulutuksen ja tutkimustoiminnan järjestämisestä sekä rajavartiolaitoksen viroista ja sen virkamiesten erityisistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (577/2005), jäljempänä *rajavartiolaitoksen hallintolaki*. Henkilötietojen käsittelystä sekä oikeudesta tietojen saamiseen ja luovuttamiseen rajavartiolaitoksen tehtävissä säädetään tässä laissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), meripelastuslaissa (1145/2001) sekä muualla laissa. Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta säädetään myös poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa (/).

21 §

Kiireelliset yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisin toimenpiteet

Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisilain 2 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa.

41 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista toimialallaan rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi on peitetöimintää, valeostoa, telekuuntelua ja televalvontaa lukuun ottamatta voimassa, mitä poliisimiehen toimivaltuuksista poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa tai muualla säädetään. Mitä poliisilain 31 f §:ssä ja pakkokeinolain 5 a luvun 3 a §:ssä säädetään poliisin oikeudesta saada tieto matkaviestimestä ja mitä poliisilain 33 §:ssä säädetään teknisestä tarkkailusta, sovelletaan myös rajavartiolaitokseen.

77 §

Rajavartiolaitoksen antama virka-apu

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiolaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua valtion viranomaiselle sen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi. Rajavartiolaitoksen antamasta avusta poliisille ja tullille säädetään poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa.

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Viranomaisen on annettava rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Rajavartiolaitokselle annettavasta avusta säädetään myös poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa.

84 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) edellä 36 §:n 2 momentissa, 37 §:ssä ja 71 §:n 2 momentissa tarkoitettua henkilön

kiinniottamisesta samoin kuin 28, 59, 66 ja 69 §:ssä tarkoitettua omaisuuden haltuun ottamisesta sekä 19 ja 28 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastusta koskevasta toimenpiteestä laadittavasta pöytäkirjasta tai tehtävästä muusta merkinnästä;

2) rajavartiomiehen varustamisesta voimankäyttö- ja suojavälineillä sekä tarvittaessa rajavartiomiehen muusta varustuksesta;

3) tarvittaessa tässä laissa säädetyn lupatai ilmoitusasian käsittelemisestä sekä luvan hakemisesta ja ilmoituksen tekemisestä noudatettavasta menettelystä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .

3.

Laki**henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa 15 päivänä heinäkuuta 2005 annetun lain (579/2005) 19 § seuraavasti:

19 §

Tiedot ulkorajan ylittävissä kulkuneuvossa olevista henkilöistä

Rajavartiolaitoksella on sen estämättä, mitä tietojen salassa pitämisestä säädetään, oikeus saada rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosten estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi sekä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia tietoja yhteisöiltä ja yhtymiltä matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa koskevista rekistereistä. Tiedot on oikeus saada myös teknisen käyttöyhteyden avulla siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

Maahan saapuvan ja maasta lähtevän ulkorajan ylittävän ajoneuvon kuljettajan on toimitettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle tiedot ajoneuvossa olevista henkilöistä. Aluksen tai ilma-

aluksen päällikön sekä junan tai muun liikennevälineen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan on annettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle matkustaja- ja miehistöluettelo taikka muutoin tiedot liikennevälineen henkilökunnasta, matkustajista ja muista liikennevälineessä olevista henkilöistä (*matkustaja- ja miehistöluettelo*). Tiedot voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla.

Matkustaja- ja miehistöluettelosta tulee käydä ilmi jokaisen siihen merkityn henkilön suku- ja etunimi, syntymäaika, sukupuoli ja kansalaisuus sekä liikennevälineen kansallisuus- ja rekisteritieto sekä saapumis- ja lähtöpaikka.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
 ta 20 .

4.

Laki**tullilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 29 päivänä joulukuuta 1994 annetun tullilain (1466/1994) 26 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1104/1998, sekä

lisätään 22 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 24 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 774/2003 ja 1213/2006, uusi 4 momentti ja lakiin uusi 45 a § seuraavasti:

22 §

Sellaisten tullirikosten, joista saattaa seurata vankeutta, estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi tehtävää analyysia varten voidaan perustaa tilapäinen rekisteri 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaiseen käyttöön. Rekisterissä saadaan yhdistää, tallettaa ja muuten käsitellä tietoja 23, 23 a, 23 c ja 23 d §:ssä tarkoitetuista rekistereistä, tulliviranomaisen yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja rikostiedustelu-, tarkkailuja havaintotietoja sekä tietoja muista tietojärjestelmistä, tiedostoista ja rekistereistä, joista tulliviranomaisella on oikeus saada tietoja 28 §:n nojalla.

24 §

Jollei 3 momentista muuta johdu, tiedot 22 §:n 2 momentin nojalla perustetusta analyysirekisteristä on poistettava siten kuin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) 5 luvun 26 §:n 1 momentin 2 kohdassa sekä 2 ja 4 momentissa säädetään.

26 §

Valvontatietorekisterin ja 22 §:n 2 momentin nojalla perustetun analyysirekisterin tieto-

ja saa kuitenkin luovuttaa vain poliisille ja rajavartiolaitosviranomaisille rikosten ehkäisyä ja tutkintaa varten. Näitä tietoja samoin kuin 1 momentissa tarkoitettuja tietoja saa luovuttaa keskusrikospoliisille myös luovutettavaksi edelleen Euroopan poliisiviraston perustamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 79/1998) mukaisesti Euroopan poliisivirastolle ja Schengenin tietojärjestelmän keskus-tietokantaan tallettavaksi.

45 a §

Suorittaessaan tullirikostorjunnan tiedonhankintatoimenpiteitä tullimies saa siirtää puuttumisen sellaiseen tekeillä olevaan rikokseen, josta ei aiheudu välitöntä vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka välitöntä huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa, ja jos toimenpiteen siirtäminen on välttämätöntä tiedonhankintatoiminnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteiden turvaamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
 ta 20 .

5.

Laki**poliisilain 54 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun poliisilain(493/1995) 54§:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laeissa 315/2001 ja 525/2005, seuraavasti

54 §

Tarkemmat säännökset

tunnuskuvasta, virkamerkistä ja aseistuksesta;

2) kansainväliseen sopimukseen perustuvi-
en toimivaltuuksien käytöstä tehtävistä ilmoi-
tuksista ja selvityksistä.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään:

1) poliisin toiminnallisista johtosuhteista, erityisistä poliisitutkintaan eräissä tapauksissa liittyvistä tehtävistä, 47 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemisessa ja maksamisessa noudatettavasta menettelystä sekä poliisin

Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 20 _____ päivänä

Helsingissä 28 päivänä maaliskuuta 2008

Tasavallan Presidentti**TARJA HALONEN**Sisäasiainministeri *Anne Holmlund*

2.

Laki**rajavartiolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan 15 päivänä heinäkuuta 2005 annetun rajavartiolain (578/2005) 45 ja 48 § ja
muutetaan 1 §:n 2 momentti, 21 §:n 1 momentti, 41 §:n 2 momentti, 77 §:n 1 momentti,
 78 § ja 84 §:n 1 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 §

1 §

*Soveltaisala**Soveltaisala*

Rajavartiolaitoksen hallinnon, koulutuksen ja tutkimustoiminnan järjestämisestä sekä rajavartiolaitoksen viroista ja sen virkamiesten erityisistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (577/2005), jäljempänä *rajavartiolaitoksen hallintolaki*. Henkilötietojen käsittelystä sekä oikeudesta tietojen saamiseen ja luovuttamiseen rajavartiolaitoksen tehtävissä säädetään tässä laissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), meripelastuslaissa (1145/2001) sekä muualla laissa.

Rajavartiolaitoksen hallinnon, koulutuksen ja tutkimustoiminnan järjestämisestä sekä rajavartiolaitoksen viroista ja sen virkamiesten erityisistä oikeuksista ja velvollisuuksista säädetään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetussa laissa (577/2005), jäljempänä *rajavartiolaitoksen hallintolaki*. Henkilötietojen käsittelystä sekä oikeudesta tietojen saamiseen ja luovuttamiseen rajavartiolaitoksen tehtävissä säädetään tässä laissa, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), meripelastuslaissa (1145/2001) sekä muualla laissa. *Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta säädetään myös poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta rikostorjunnassa annetussa laissa (/).*

21 §

21 §

*Kiireelliset yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisin toimenpiteet**Kiireelliset yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliisin toimenpiteet*

Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia rikoksen estämiseen tai sen keskeyttämiseen liittyviä kiireellisiä poliisin tehtäviä, joita po-

Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä *yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisilain*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

liisi ei voi viipymättä suorittaa.

2 luvussa tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa.

41 §

41 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi

Rajavartiomiehen toimivaltuudet rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista toimialallaan rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteeseen saattamiseksi on peitetöimintää, valeostoa, telekuuntelua ja televalvontaa lukuun ottamatta voimassa, mitä poliisimiehen toimivaltuuksista rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syyteeseen saattamiseksi poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa tai muualla säädetään. Mitä poliisilain 31 f §:ssä ja pakkokeinolain 5 a luvun 3 a §:ssä säädetään poliisin oikeudesta saada tieto matkaviestimestä ja mitä poliisilain 33 §:ssä säädetään teknisestä tarkkailusta, sovelletaan myös rajavartiolaitokseen. *Rajavartiomiehellä on muun esitutkintaviranomaisen johdossa tapahtuvaan esitutkintaan osallistuessaan oikeus käsitellä tietoa, joka on hankittu sellaisella menetelmällä, joka ei ole rajavartiolaitoksen käytettävissä.*

Rajavartiomiehen toimivaltuuksista toimialallaan rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteeseen saattamiseksi on peitetöimintää, valeostoa, telekuuntelua ja televalvontaa lukuun ottamatta voimassa, mitä poliisimiehen toimivaltuuksista poliisilaissa, esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa tai muualla säädetään. Mitä poliisilain 31 f §:ssä ja pakkokeinolain 5 a luvun 3 a §:ssä säädetään poliisin oikeudesta saada tieto matkaviestimestä ja mitä poliisilain 33 §:ssä säädetään teknisestä tarkkailusta, sovelletaan myös rajavartiolaitokseen.

45 §

Muun esitutkintaviranomaisen avustaminen

Rajavartiolaitos voi antaa muulle esitutkintaviranomaiselle tämän pyynnöstä apua rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteeseen saattamiseksi.

Rajavartiolaitos voi aloittaa toimenpiteet rikosten ennalta estämisen, selvittämisen ja syyteeseen saattamisen turvaamiseksi asiassa, joka kuuluu muulle esitutkintaviranomaiselle, jos rikos ei ole vähäinen ja toimenpiteiden aloittamista ei voida esitutkinnan onnistumisen vaarantumatta viivyttää. Turvaavista toimenpiteistä on ilmoitettava välittömästi sille viranomaiselle, jonka hyväksi toimenpiteet on aloitettu.

Tässä pykälässä tarkoitetuista toimenpiteis-

(45 § kumotaan)

tä on luovuttava, jos se viranomaisen, jonka hyväksi toimenpide suoritetaan, sitä pyytää.

48 §

Rikoksantorjuntatoimenpiteestä ilmoittaminen

Rajavartiolaitos ilmoittaa tietoonsa tullessa epäilystä rikoksesta ja käynnistämästään toimenpiteestä rikoksen ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syytteeseen saattamiseksi muulle esitutkintaviranomaiselle siten kuin sisäasiainministeriön asetuksella tarkemmin säädetään.

(48 § kumotaan)

77 §

Rajavartiolaitoksen antama virka-apu

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiolaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua valtion viranomaiselle sen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi.

77 §

Rajavartiolaitoksen antama virka-apu

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiolaitos voi antaa pyynnöstä virka-apua valtion viranomaiselle sen laissa säädetyn valvontavelvollisuuden toteuttamiseksi. *Rajavartiolaitoksen antamasta avusta rikos-
torjunnan alalla säädetään poliisin, tullin ja
rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta an-
tussa laissa.*

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Viranomaisen on annettava rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomaisen on toimivaltainen.

*Virka-avun pyytämisestä päättää hallintoyksikön päällikkö tai hallintoyksikön virka-apuasioissa päivystämään määrätty valmiuspäivystäjä. Esitutkintaa tai pakkokeinoja koskevan virka-avun pyytämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies tai muu tutkin-
nanjohtaja.*

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Viranomaisen on annettava rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomaisen on toimivaltainen. *Rajavartiolaitokselle annetta-
vasta avusta säädetään myös poliisin, tullin ja
rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta an-
netussa laissa.*

84 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) edellä 36 §:n 2 momentissa, 37 §:ssä ja 71 §:n 2 momentissa tarkoitettua henkilön kiinniottamisesta samoin kuin 28, 59, 66 ja 69 §:ssä tarkoitettua omaisuuden haltuun ottamisesta sekä 19 ja 28 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastusta koskevasta toimenpiteestä laadittavasta pöytäkirjasta tai tehtävästä muusta merkinnästä;

2) rajavartiomiehen varustamisesta voimankäyttö- ja suojavälineillä sekä tarvittaessa rajavartiomiehen muusta varustuksesta;

3) tarvittaessa tässä laissa säädetyn lupa- tai ilmoitusasian käsittelemisestä sekä luvan hakemisessa ja ilmoituksen tekemisessä noudatettavasta menettelystä;

4) poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolaitoksen tehtävien yhteensovittamisesta sekä näiden viranomaisten keskinäisestä yhteistoiminnasta ja virka-apumenettelystä.

84 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) edellä 36 §:n 2 momentissa, 37 §:ssä ja 71 §:n 2 momentissa tarkoitettua henkilön kiinniottamisesta samoin kuin 28, 59, 66 ja 69 §:ssä tarkoitettua omaisuuden haltuun ottamisesta sekä 19 ja 28 §:ssä tarkoitettua henkilöntarkastusta koskevasta toimenpiteestä laadittavasta pöytäkirjasta tai tehtävästä muusta merkinnästä;

2) rajavartiomiehen varustamisesta voimankäyttö- ja suojavälineillä sekä tarvittaessa rajavartiomiehen muusta varustuksesta;

3) tarvittaessa tässä laissa säädetyn lupa- tai ilmoitusasian käsittelemisestä sekä luvan hakemisessa ja ilmoituksen tekemisessä noudatettavasta menettelystä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .

3.

Laki

henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 15 päivänä heinäkuuta 2005 henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 19 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 §

Tiedot rajan ylittävässä kulkuneuvossa olevista henkilöistä

Maahan saapuvan ja maasta lähtevän ajoneuvon kuljettajan on toimitettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle tiedot ajoneuvossa olevista henkilöistä. Aluksen tai ilma-aluksen päällikön sekä junan tai muun liikennevälineen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan on annettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle matkustaja- ja miehistöluettelo taikka muutoin tiedot liikennevälineen henkilökunnasta, matkustajista ja muista liikennevälineessä olevista henkilöistä. Tiedot voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla.

Matkustaja- ja miehistöluettelosta tulee käydä ilmi jokaisen siihen merkityn henkilön suku- ja etunimi, syntymäaika, sukupuoli ja kansalaisuus sekä liikennevälineen kansalli-

19 §

*Tiedot **ulkorajan** ylittävässä kulkuneuvossa olevista henkilöistä*

Rajavartiolaitoksella on sen estämättä, mitä tietojen salassa pitämisestä säädetään, oikeus saada rajavartiolaitoksen tutkittavien rikosten estämiseksi, selvittämiseksi ja syytöseen saattamiseksi sekä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia tietoja yhteisöiltä ja yhtymiltä matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa koskevista rekistereistä. Tiedot on oikeus saada myös teknisen käyttöyhteyden avulla siten kuin rekisterinpitäjän kanssa sovitaan.

Maahan saapuvan ja maasta lähtevän ulkorajan ylittävän ajoneuvon kuljettajan on toimitettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle tiedot ajoneuvossa olevista henkilöistä. Aluksen tai ilma-aluksen päällikön sekä junan tai muun liikennevälineen omistajan tai haltijan taikka tämän edustajan on annettava maahantulo- tai maastalähtöpaikan rajatarkastusviranomaiselle matkustaja- ja miehistöluettelo taikka muutoin tiedot liikennevälineen henkilökunnasta, matkustajista ja muista liikennevälineessä olevista henkilöistä (*matkustaja- ja miehistöluettelo*). Tiedot voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla.

Matkustaja- ja miehistöluettelosta tulee käydä ilmi jokaisen siihen merkityn henkilön suku- ja etunimi, syntymäaika, sukupuoli ja kansalaisuus sekä liikennevälineen kansalli-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

suus- ja rekisteritieto sekä saapumis- ja lähtöpaikka.

suus- ja rekisteritieto sekä saapumis- ja lähtöpaikka.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

tullilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 29 päivänä joulukuuta 1994 annetun tullilain (1466/1994) 26 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1104/1998, sekä lisätään 22 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, 24 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 774/2003 ja 1213/2006 , uusi 4 momentti ja lakiin uusi 45 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

22 §

Sellaisten tullirikosten, joista saattaa seurata vankeutta, estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi tehtävää analyysia varten voidaan perustaa tilapäinen rekisteri 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaiseen käyttöön. Rekisterissä saadaan yhdistää, tallettaa ja muuten käsitellä tietoja 23 , 23 a, 23 c ja 23 d §:ssä tarkoitetuista rekistereistä, tulliviranomaisen yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja sekä tietoja muista tietojärjestelmistä, tiedostoista ja rekistereistä, joista tulliviranomaisella on oikeus saada tietoja 28 §:n nojalla.

24 §

Jollei 3 momentista muuta johdu, tiedot 22 §:n 2 momentin nojalla perustetusta analyysirekisteristä on poistettava siten kuin henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) 5 luvun 26 §:n 1

momentin 2 kohdassa sekä 2 ja 4 momentissa säädetään.

26 §

Valvontatietorekisterin tietoja saa kuitenkin luovuttaa vain poliisille ja rajavartiolaitosomaisille rikosten ehkäisyä ja tutkintaa varten. Näitä tietoja samoin kuin 1 momentissa tarkoitettuja tietoja saa luovuttaa keskusrikospoliisille myös luovutettavaksi edelleen Euroopan poliisiviraston perustamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 79/1998) mukaisesti Euroopan poliisivirastolle ja Schengenin tietojärjestelmän keskustietokantaan tallettavaksi.

26 §

Valvontatietorekisterin ja 22 §:n 2 momentin nojalla perustetun analyysirekisterin tietoja saa kuitenkin luovuttaa vain poliisille ja rajavartiolaitosomaisille rikosten ehkäisyä ja tutkintaa varten. Näitä tietoja samoin kuin 1 momentissa tarkoitettuja tietoja saa luovuttaa keskusrikospoliisille myös luovutettavaksi edelleen Euroopan poliisiviraston perustamisesta tehdyn yleissopimuksen (SopS 79/1998) mukaisesti Euroopan poliisivirastolle ja Schengenin tietojärjestelmän keskustietokantaan tallettavaksi.

45 a §

Suorittaessaan tullirikostorjunnan tiedonhankintatoimenpiteitä tullimies saa siirtää puuttumisen sellaiseen tekeillä olevaan rikokseen, josta ei aiheudu välitöntä vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka välitöntä huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa, ja jos toimenpiteen siirtäminen on välttämätöntä tiedonhankintatoiminnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteiden turvaamiseksi.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

5.

Laki**poliisilain 54 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 7 päivänä huhtikuuta 1995 annetun poliisilain(493/1995) 54§:n 2 momentti,
 sellaisena kuin se on laeissa 315/2001 ja 525/2005, seuraavasti

Voimassa oleva laki

Ehdotus

54 §

54 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset

 Valtioneuvoston asetuksella säädetään:

1) poliisin toiminnallisista johtosuhteista, erityisistä poliisitutkintaan eräissä tapauksissa liittyvistä tehtävistä, 47 §:ssä tarkoitettujen korvausten hakemisessa ja maksamisessa noudatettavasta menettelystä sekä poliisin tunnuskuvasta, virkamerkistä ja aseistuksesta;

2) kansainväliseen sopimukseen perustuvi-
 en toimivaltuuksien käytöstä tehtävistä ilmoit-
 tuksista ja selvityksistä; *sekä*

3) *poliisin, tullilaitoksen ja rajavartiolai-
 toksen tehtävien yhteensovittamisesta sekä
 näiden viranomaisten keskinäisestä yhteis-
 toiminnasta ja virka-apumenettelystä.*

 Valtioneuvoston asetuksella säädetään

1) poliisin toiminnallisista johtosuhteista, erityisistä poliisitutkintaan eräissä tapauksis-
 sa liittyvistä tehtävistä, 47 §:ssä tarkoitettujen
 korvausten hakemisessa ja maksamisessa
 noudatettavasta menettelystä sekä poliisin
 tunnuskuvasta, virkamerkistä ja aseistukses-
 ta;

2) kansainväliseen sopimukseen perustuvi-
 en toimivaltuuksien käytöstä tehtävistä ilmoi-
 tuksista ja selvityksistä.

Tämä laki tulee voimaan _____ *päivänä*
kuuta 20 _____